

Pestbeleid en IPC

**Praktijkgericht onderzoek
Master Educational Needs**

Anne Schmeink
3427072
13 juni 2019

Studiegroepbegeleider:
Wim van der Meulen

Werkplekbegeleider:
Angela van Dijk

Samenvatting

Voor u ligt het praktijkgericht actieonderzoek *'Pestbeleid en IPC'*. Het onderzoek is uitgevoerd binnen de Master Educational Needs, afstudeerrichting gedrag.

Het onderzoek is uitgevoerd op basisschool X. in Son en Breugel. Een 'witte' dorpsschool met ca. 300 leerlingen.

In eerder onderzoek voor de Master EN is door mij vastgesteld dat pesten op onze school voorkomt, maar dat leerkrachten dit niet (altijd) signaleren en hier eenduidig op handelen (Schmeink 2018). Daarom is besloten verder onderzoek te doen naar de aanpak van pestgedrag op basisschool S. Aangezien wij volgend schooljaar gaan werken met de methode IPC bleek het wenselijk het pestbeleid hierop te laten aansluiten.

Vanuit een theoretisch kader zijn de onderzoeksvraag en deelvragen opgesteld. De onderzoeksvraag luidt: 'Hoe kan ik samen met collega's een eenduidig pestbeleid vormgeven, passend binnen onze school en gebaseerd op de grondbeginselen van IPC?'

Vervolgens zijn de onderzoeksstrategie en onderzoeksmethoden vastgesteld, waarna in de praktijk middels documentonderzoek, focusgroepen en vragenlijsten data is verzameld voor drie subonderwerpen:

- Pedagogische grondbeginselen.
- Signaleren en herkennen van pestgedrag.
- De aanpak van pestgedrag.

Uit het onderzoek kwam naar voren dat de persoonlijke doelen van IPC onder te brengen zijn bij de SEL-competenties en de 21^e-eeuwse vaardigheden. De SEL-competenties 'besef hebben van jezelf', 'besef hebben van de ander' en 'zelfmanagement' gaan de basis vormen van het pestbeleid, welke een preventief karakter dient te hebben.

Voor het signaleren van pestgedrag gaat overwegend gebruik gemaakt worden van leerlinggesprekken, ZIEN en de sociokring. Vanuit het team is er behoefte aan meer uitwisseling over zorgleerlingen.

Het preventieve gedeelte van het pestbeleid is gestoeld op activiteiten in de klas, afspraken op vier niveaus binnen school en informeren van ouders. Het curatieve gedeelte bestaat uit een gezamenlijk geformuleerde aanpak van pestgedrag nadat pesten is gesignaleerd.

Middels bovenstaande resultaten zal een pestbeleid vorm gegeven gaan worden met daarin meegenomen de grondbeginselen van IPC. Hierin is vooral samenwerking tussen collega's, leerlingen en ouders van belang om blijvend aan pestgedrag te werken.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Hoofdstuk 1 - Aanleiding, probleemstelling en doelstelling.	5
Hoofdstuk 2 – Theoretisch kader en onderzoeksvraag	7
2.1 Sociaal-emotionele ontwikkeling en pesten	7
2.1.1 Sociaal-emotioneel leren (SEL)	7
2.1.2 Empathie en Theory of Mind	7
2.1.3 Morele ontwikkeling	8
2.1.4 Sociale-informatieverwerkingstheorie	8
2.2 Pesten nader bekeken	8
2.2.1 Vormen van pesten	8
2.2.2 Rollen in het groepsproces bij pesten.	9
2.3 Signaleren van pesten	9
2.3.1 Signalen van pesten	9
2.3.2 Methoden om pesten te signaleren	9
2.4 Aanpak van pesten: preventief en curatief handelen	10
2.5 Het International Primary Curriculum (IPC)	11
2.6 Onderzoeksvraag	12
2.7 Deelvragen	12
Hoofdstuk 3 – Onderzoeksstrategie en methoden	13
3.1 Onderzoeksparadigma	13
3.2 Onderzoeksstrategie	13
3.3 Respondenten	13
3.4 Algemene onderzoekopzet	14
3.4.1 Deelvraag 1	14
3.4.2 Deelvraag 2	15
15	
3.5 Ethiek	15
3.6 Validiteit en betrouwbaarheid	16
3.7 Triangulatie	16
Hoofdstuk 4 – Resultaten	17
4.1 Resultaten deelvraag 1	17
4.1.1 Documentonderzoek	17
4.1.2 Focusgroep	17
4.2 Resultaten deelvraag 2	18
4.2.1 Focusgroep	18

4.2.2 Vragenlijst.....	21
4.3 Resultaten deelvraag 3	23
4.3.1 Focusgroep	23
4.3.2 Vragenlijst.....	25
Hoofdstuk 5 – Conclusies en discussie	27
1.1 Conclusies op de deelvragen en onderzoeksvraag.....	27
1.1.1 Deelvraag 1.....	27
1.1.2 Deelvraag 2.....	27
1.1.3 Deelvraag 3.....	28
1.1.4 Conclusie op de onderzoeksvraag.....	29
1.2 Discussie.....	29
1.3 Terugkijken.....	30
1.3.1 Sterktes.....	30
1.3.2 Zwaktes.....	30
1.4 Praktische opbrengst.....	31
1.4.1 Waarde voor de school	31
1.4.2 Waarde voor andere scholen	31
1.5 Vervolgonderzoek.....	31
1.6 Aanbevelingen	31
Literatuurlijst	33

Hoofdstuk 1 - Aanleiding, probleemstelling en doelstelling.

1.1 Aanleiding

Op basisschool X. in Son en Breugel genieten 296 leerlingen, verdeeld over 13 groepen, van regulier basisonderwijs. Het onderwijs wordt vorm gegeven door 19 groepsleerkrachten, intern begeleider, adjunct directeur en directrice. De school is een 'witte' dorpschool met als motto 'samen het beste uit jezelf halen'.

Vorig schooljaar is door mijzelf voor de Master EN onderzoek gedaan naar pestgedrag en de aanpak hiervan door leerkrachten op onze school n.a.v. het opzetten van een pestbeleid. Dit pestbeleid is tot op heden niet aanwezig terwijl dit een onderdeel is van het sociaal veiligheidsplan welke de school behoort te hebben volgens de 'Wet Veiligheid op School' (Van Helvoirt & Smeets, 2014). Van de ondervraagde bovenbouwleerlingen (groep 6 t/m 8 in schooljaar 2017-2018) gaf 56% aan dat op onze school gepest wordt en 59% gaf aan dat de juf/meester hiervan niet op de hoogte is (Schmeink, 2018). Tevens bleek dat de leerkrachten verschillende aanpakken hanteerden als zij pesten signaleerden. Graag willen wij hier als school een eenduidige aanpak in krijgen.

Omdat ik vind dat ieder kind zich op school veilig zou moeten voelen vind ik het van belang dat wij leerkrachten de signalen van pesten herkennen, pesten signaleren en hier eenduidig naar handelen. Een ideaal zou een school zijn waarin niet gepest wordt. Mijn ambitie voor dit onderzoek is een situatie binnen de school creëren waarin leerkrachten samenwerken tegen pesten zodat leerlingen leren in een veilige school.

1.2 Probleemstelling

In maart 2013 hebben de kinderombudsman en staatssecretaris Dekker van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap een plan van aanpak tegen pesten gepresenteerd (Dekker & Dullaert, 2013). Hierin worden scholen o.a. verplicht om pesten aan te pakken en voorkomen. Hierop volgend is in augustus 2015 de Wet veiligheid op school van kracht gegaan (Stichting School & Veiligheid, 2017). Als school zijnde voldoen wij tot op heden niet aan deze verplichtingen aangezien een sociaal veiligheidsplan ontbreekt.

Uit mijn eerdere onderzoek bleek de noodzaak van het hebben van een pestbeleid aanwezig, aangezien leerkrachten niet op één lijn zitten wat betreft aanpak en leerlingen ervaren dat pesten niet altijd wordt gesignaleerd en aangepakt (Schmeink, 2018).

Daarnaast werken wij op school met de methodes Leefstijl en Groepsdynamisch Onderwijs (GDO). Echter is door de werkgroep sociaal-emotioneel leren geconstateerd dat niet alle leerkrachten hiermee werken of maar deels mee werken. Hierdoor werkt niet iedereen preventief aan de aanpak van pesten. Daarnaast wil ik meenemen dat wij als school in het schooljaar 2019-2020 een één-jarig proeftraject gaan starten met het International Primary Curriculum (IPC). Hierin zitten alle zaakvakken, maar ook 21e-eeuwse vaardigheden en sociaal-emotionele ontwikkeling verweven.

Het belang om pesten aan te pakken blijkt ook uit de gevolgen van pesten die vaak tot in de volwassenheid doorwerken. Kinderen die gepest worden hebben vaker te maken met depressies, gevoelens van eenzaamheid, laag zelfvertrouwen, hebben moeite met relaties, ondervinden vaker psychische klachten, etc. (Horeweg, 2015).

Ook pesters ondervinden hier in de volwassenheid vaker gevolgen van. Ze hebben er nog langdurig last van en uit onderzoek blijkt dat zij vaker in de criminaliteit terecht kunnen komen of last krijgen van verslavingen (Horeweg, 2015).

Leerkrachtgedrag is cruciaal bij de aanpak van pesten. Het is belangrijk dat leerkrachten signalen van pesten herkennen en hierop reageren, daar een pestaanpak begint bij het signaleren (Stichting School & Veiligheid, 2017). Daarnaast moeten leerkrachten investeren in het scheppen van een

goede sfeer in de klas ter voorkoming van pestgedrag (Stichting School & Veiligheid, 2017). Daarom dat dit onderzoek zich richt op het leerkrachtgedrag bij de aanpak van pesten.

In de gewenste situatie kunnen de leerkrachten van basisschool X. uiteindelijk tijdig de signalen van pesten herkennen. Daarnaast reageren leerkrachten hetzelfde op deze signalen doordat er een eenduidige aanpak bestaat binnen de school welke gebaseerd is op de grondbeginselen van IPC.

1.3 Doelstelling

Het doel van mijn onderzoek is dat leerkrachten pesten eenduidig signaleren en hierop hetzelfde handelen d.m.v. een pestprotocol dat gedragen wordt door het team en dat gebaseerd is op de grondbeginselen van IPC, zodat er voor de leerlingen een sociaal veilige omgeving bestaat. Deze doelstelling geeft kansen om aan de probleemstelling te werken.

Het uiteindelijke doel is voorkomen dat leerlingen minder gepest worden. Aangezien dit onderzoek zich richt op leerkrachtgedrag, wordt dit doel niet mee genomen in het verdere onderzoek.

Mijn doel als onderzoeker is te weten op welke wijze ik de leerkrachten op basisschool X. kan ondersteunen om op een zo goed mogelijke manier pestgedrag te voorkomen.

Hoofdstuk 2 – Theoretisch kader en onderzoeksvraag

‘Pesten is het herhaaldelijk fysiek en mentaal geweld gebruiken, tegen een persoon die ondergeschikt is aan de pester, waarbij het doel van de pester is de ondergeschikte persoon fysiek of mentaal pijn te doen’.

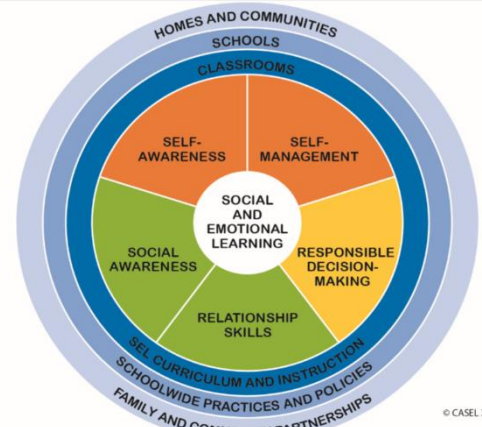
(Schmeink, 2018)

2.1 Sociaal-emotionele ontwikkeling en pesten

In deze alinea worden verklaringstheorieën rondom pesten besproken. De theorieën die achtereenvolgens aan bod komen zijn sociaal-emotioneel leren, empathie en Theory of Mind (ToM), de morele ontwikkeling en de sociale-informatieverwerkingstheorie.

2.1.1 Sociaal-emotioneel leren (SEL)

SEL is het proces waarbij leerlingen noodzakelijke kennis, attituden en vaardigheden verwerven en toepassen, ten einde beter te worden in omgaan met zichzelf en anderen (Van Overveld, 2017; CASEL, 2017). SEL is het proces dat de sociaal-emotionele ontwikkeling (SEO) ondersteunt. SEL vindt niet alleen plaats op school of in de klas, maar ook in de thuissituatie en de wijk. Bronfenbrenner (1977; in Vermande, Van der Meulen & Reijntjes, 2015) spreekt hierbij van de ecologische systeemtheorie, waarbij een kind zich ontwikkelt in een systeem van relaties: gezin, school en maatschappelijke omgeving. Bandura (1978; in Vermande, Van der Meulen & Reijntjes, 2015) sluit hier bij aan met zijn sociaallerenstheorie. Deze zegt dat agressie wordt aangeleerd door observatie van agressieve rolmodellen (het gezin, leerkrachten, omgeving en massamedia) en door de beloning die volgt op deze agressie. CASEL (2017) spreekt over het ontwikkelen van levensvaardigheden, die worden ingedeeld in vijf competenties. Ik-competenties: ‘besef hebben van zichzelf’ en ‘zelfmanagement’; jij-competenties: ‘besef hebben van de ander’ en ‘relaties kunnen hanteren’; en de wij-competentie: ‘keuzes maken’. Aanleren van deze SEL-competenties kan bijdragen aan welbevinden van leerlingen en aan de realisatie van een veilige leer- en leefomgeving binnen het onderwijs (Van Overveld, 2017). Tevens vindt er een afname van pestgedrag plaats als er gewerkt wordt aan deze vijf SEL-competenties (Jones, Greenberg & Crowley, 2015 in Van Overveld, 2017).

Figuur 1. Competencies wheel (Casel, 2017).

2.1.2 Empathie en Theory of Mind

Empathie is vermogen om connecties met anderen te maken, doordat je je inleeft in gevoelens en gedachten van anderen (Van Overveld, 2017). Wanneer we kijken naar de SEL-competenties heeft empathie raakvlakken met ‘besef hebben van de ander’. Er is onderscheid te maken tussen cognitieve en emotionele empathie. Cognitieve empathie, perspectief nemen, gaat om begrijpen hoe anderen de wereld zien en hoe ze over die wereld nadenken. Theorie die hier op aansluit is de Theory of Mind (ToM). ToM is besef dat anderen ook gedachten en gevoelens hebben, dat je die ongeveer kent (of niet) en op basis van die kennis voorspellingen kan doen (Vermande, Van der Meulen & Reijntjes, 2015). ToM vaardigheden zijn belangrijk om sociale signalen te interpreteren en eigen gedrag daarop af te stemmen (Vermande, Van der Meulen & Reijntjes, 2015). Emotionele empathie is (aan)voelen wat de ander voelt; het delen of spiegelen van emoties van de ander zodat een connectie kan worden gemaakt (Van Overveld, 2017).

Leerlingen die pesten zijn in staat om empathie te tonen, echter niet evenveel voor iedereen. Voor slachtoffers tonen ze weinig empathie, maar voor anderen wel. Gebrek aan empathie geldt ook voor het slachtoffer jegens de pester (Van Noorden, 2016 in Van Overveld, 2017).

2.1.3 Morele ontwikkeling

Morele regels helpen om onderscheid te maken tussen wat goed of fout gedrag is, ze beschermen de integriteit en het persoonlijk welbevinden van mensen (Vermande, Van der Meulen & Reijntjes, 2015). Daarnaast bevat het morele emoties, empathie, het begrijpen van andermans emoties en medeleven voelen voor anderen. Er kan derhalve een koppeling gemaakt worden naar de SEL-competenties 'besef hebben van de ander' en 'keuzes maken' en naar de theorie over empathie. Bij het overtreden van morele regels kunnen mensen hun gedrag loskoppelen van een moreel oordeel daarover, door zichzelf en anderen te overtuigen dat hun gedrag gerechtvaardigd was (morele ontkoppeling). Mensen met een hogere mate van morele ontkoppeling blijken meer agressief gedrag te vertonen (Bandura et al., 1996 en Gini, 2006; in Vermande, Van der Meulen & Reijntjes, 2015).

2.1.4 Sociale-informatieverwerkingstheorie

De sociale-informatieverwerkingstheorie van Crick en Dodge (1994; in Vermande, Van der Meulen & Reijntjes, 2015) beschrijft opeenvolgende stappen in het denkproces die gedrag in sociale situaties sturen. Biologisch bepaalde capaciteiten en kennis en ervaringen die in het geheugen zijn opgeslagen vormen de basis voor deze theorie (Vermande, Van der Meulen & Reijntjes, 2015). Het heeft raakvlakken met de SEL-competenties 'zelfmanagement' en 'keuzes maken'. Volgens het model van het sociale-informatieverwerkingsproces (SIP-model) is het mogelijk om tussendoor terug te gaan naar een eerdere denkstap. In eerste instantie is het model ontwikkeld om agressie te verklaren, waarbij agressieve kinderen leken te verschillen in denkstappen van niet-agressieve kinderen. Agressieve kinderen maken fouten of tekorten in hun denkstappen.

Bovenstaande theorie is van belang voor het begrijpen van het gedrag dat leerlingen vertonen in de praktijksituatie. In het vervolg van dit onderzoek zal ik raakvlakken tussen deze theorieën beschrijven en zal met collega's bekeken worden welke theorieën aansluiten bij onze school.

2.2 Pesten nader bekeken

In de volgende alinea worden de verschillende vormen van pesten en de rollen in het groepsproces bij pesten besproken.

2.2.1 Vormen van pesten

Er zijn verschillende vormen van pesten bekend (Vermande, Van der Meulen & Reijntjes, 2015; Henderson, 2013). Zij worden onderverdeeld in:

- Open, directe vormen van pesten, waaronder fysiek pesten.
- Gesloten, indirecte vormen van pesten, ook wel sociaal of relationeel pesten genoemd.

Jongens maken vooral gebruik van direct pesten en meisjes van relationeel pesten (Vermande, Van der Meulen & Reijntjes, 2015).

Uit gegevens van de Sociale Veiligheidsmonitor 2018 (Nelen, De Wit, Golbach, Van Druten, Deen & Scholte, 2018) gaf 17,8% van de basisschoolleerlingen (groep 7 en 8) aan verbaal gepest te worden; bij 5% werden spullen gestolen; bij 3,1% werden spullen vernield; 11% voelde zich buitengesloten; 8,7% is bang voor medeleerlingen; bij 10,4% kwam licht lichamelijk (fysiek) geweld voor. Over het algemeen gaf 10% van de leerlingen aan gepest te worden.

Een opkomende vorm is cyberpesten, waarbij wordt gepest via elektronische middelen. 7% van de basisschoolleerlingen geeft aan online gepest te worden (Scholte, Nelen, De Wit & Kroes, 2016).

Cyberpesten zal in dit onderzoek niet mee genomen worden, daar wij op school vooral te maken hebben met open en gesloten vormen van pesten. Wel zal cyberpesten een plek krijgen in het uiteindelijke pestbeleid, omdat wij op school in de bovenbouw werken met chromebooks en persoonlijke mailadressen voor leerlingen.

Een kanttekening die bij bovengenoemde vormen geplaatst moet worden is dat het pas pesten is, als het zonder of met onvoldoende redenen gebeurt en het om een persoon gaat met minder macht (Henderson, 2013; Schmeink, 2018).

2.2.2 Rollen in het groepsproces bij pesten.

Pesten is een groepsproces en betrokkenen zijn niet alleen daders en slachtoffers (Vermande, Van der Meulen en Reijntjes, 2015). Meerdere leerlingen in een groep dragen er toe bij dat pesten in stand wordt gehouden of toeneemt. Salmivalli, Kärnä en Poskiparta (2011) beschrijven zes rollen die voorkomen in het groepsproces bij pesten. In dit onderzoek richt ik mij op het 'slachtoffer' en de 'pester'. Daarnaast zijn rollen bij pesten vaak dynamisch, een dader kan ook verdediger zijn, dan wel van eigen vrienden. Om pesten aan te kunnen pakken is het van belang om te weten hoe het groepsproces werkt (Vermande, Van der Meulen en Reijntjes, 2015).

Aangetoond is dat in groepen waarin het bekrachtigen van de pester 'normaal' gedrag is, de kans op pesterijen van anderen groter is (Salmivalli, Kärnä & Poskiparta, 2011). Door gedrag van klasgenoten te beïnvloeden, kunnen pesters die in eerste instantie werden beloond voor hun pestgedrag, hun motivatie om te pesten verliezen. Daarnaast dragen empathie en zelfeffectiviteit voor verdediging bij aan de ondersteuning van gepeste leerlingen (Salmivalli, Kärnä & Poskiparta, 2011).

In dit onderzoek worden vormen van pesten en de rollen van slachtoffer en pester met collega's besproken tijdens focusgroepen en getoetst middels vragenlijsten. Dit wordt beschreven in hoofdstuk 3.

2.3 Signaleren van pesten

In deze alinea wordt beschreven hoe pesten gesignaleerd kan worden. Achtereenvolgens komen signalen van pesten en methoden om pesten te signaleren aan bod.

Signaleren van pesten is lastig. Te meer omdat het zich voordoet in het groepsproces waar de leerkracht deel van uit maakt. Daarnaast is het als leerkracht onmogelijk alles waar te nemen.

2.3.1 Signalen van pesten

Signalen van pesten zijn grofweg te onderscheiden op drie niveaus: herkennen van een gepest kind, herkennen van een kind dat pest, herkennen van pestgedrag in de klas (Stichting school & veiligheid, 2017).

Stichting School & Veiligheid (2017) heeft een lijst opgesteld waarin signalen van pesten staan opgesomd. Deze lijst heb ik aangevuld met signalen zoals Prinsen (2013) deze beschrijft. Het betreft een signaallijst van 24 signalen (bijlage 1), met o.a. 'voelt zich alleen' en 'wil niet naar school'. Als toevoeging beschrijft Stichting School & Veiligheid (2017) nog drie signalen voor het herkennen van een kind dat pest en drie signalen voor herkennen van pestgedrag in de klas.

2.3.2 Methodes om pesten te signaleren

Er zijn verschillende methodes om pesten te signaleren (Vermande, Van der Meulen en Reijntjes, 2015). Hieronder worden ze beschreven:

- Observaties: om te weten te komen wat er werkelijk gebeurt wanneer er gepest wordt op school.

- Zelfrapportage door de leerlingen: om vast te stellen hoeveel er op school gepest wordt. De meest gebruikte onderzoeksmethode. Het biedt de mogelijkheid daders en slachtoffers te identificeren. Wel bestaat hierbij het risico op over-rapportage of onderrapportage door een niet duidelijke definiëring van het begrip pesten.
- Rapportage door leeftijdgenoten: methode om pestgedrag vast te stellen. Andere leerlingen zijn vaak goed op de hoogte van hetgeen zich afspeelt tussen leerlingen in pestsituaties. De rapportages hoeven niet alleen betrekking te hebben op identificeren van pesters en slachtoffers, maar kunnen ook andere groepsrollen blootleggen (Salmivalli, Kärnä & Poskiparta, 2011).
- Oordelen van leerkrachten en ouders: informatie over pestgedrag afkomstig van leerkrachten geeft vaak een onderschatting van de werkelijkheid. Ook worden ouders en leerkrachten vaak niet ingelicht over pestgedrag, waardoor de informatie onvolledig blijft.
- Interviews: deze methode kan veel informatie opleveren die in vergelijking met andere methodes achter kan blijven. Het biedt gelegenheid om na te gaan of leerlingen de vragen goed begrijpen. Bij een persoon die zij vertrouwen zullen ze wellicht meer kwijt willen over het pesten.
- Dagboeken: om meer inzicht te krijgen in de dagelijkse ervaringen van leerlingen met pesten. Er wordt door de leerling zelf verslag gedaan van de gebeurtenissen die kort van tevoren zijn voorgevallen.
- Signaalkaart pesten: Apemanagement (2014) heeft in samenwerking met de Radboud Universiteit een signaalkaart ontwikkeld met daarop zes 'alerts' om pesten vroegtijdig te herkennen (bijlage 2).

Omdat uit eerder onderzoek door mijzelf (Schmeink, 2018) bleek dat leerkrachten op basisschool S. pesten niet signaleerden, is de signaallijst belangrijk om mee te nemen in dit onderzoek. Hierdoor zullen de leerkrachten beter weten waar ze op moeten letten wat betreft pestgedrag. Daarnaast is het van belang om handvatten te hebben 'hoe' te signaleren. Bovengenoemde signaleringsmethodes kunnen daarbij helpen.

2.4 Aanpak van pesten: preventief en curatief handelen

In deze alinea worden verschillende aanpakken van pesten beschreven, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen preventief en curatief handelen.

Bij preventief handelen wordt de aandacht gericht op het voorkomen van pestgedrag, waardoor het zich minder (ernstig) voor zal doen (Henderson, 2013). Het gaat om preventief handelen door de hele omgeving.

Voor ouders is het belangrijk dat zij er in de opvoeding voor zorgen dat hun kinderen zelfvertrouwen en de sociale competentie ontwikkelen.

Voor leerkrachten is het belangrijk om aan eigen competenties te blijven werken, normen in de klas actief te beïnvloeden, inzicht verkrijgen in relaties tussen klasgenoten, bouwen aan goede relaties met leerlingen en leerlingen handelingsbekwaam maken.

Activiteiten die gericht zijn op het opbouwen van een relatie tussen leerlingen en activiteiten gericht op het opbouwen van de leerkracht-leerling relatie, verminderen het risico om gepest te worden met 25%, mits deze aanpakken gecombineerd worden (Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Daamen, 2015).

Curatief handelen is handelen op het moment dat pestgedrag zich voordoet. Deze aanpak gaat gepaard met een probleemgerichte benadering (Van Overveld, 2017). Het is cruciaal dat er effectief wordt opgetreden tegen pesten.

Voor leerkrachten is het belangrijk dat ze signalen van pesten herkennen, meldingen serieus nemen, normstellend reageren, met collega's vermoedens bespreekbaar maken, respect bieden aan

desbetreffende leerlingen, meldingen onderzoeken, met het slachtoffer spreken, met de pester spreken en een gesprek met beide partijen voeren (Henderson, 2013).

Sociaal-emotionele programma's of pestprogramma's met een 'whole school-benadering' blijken effectief in de preventie van pestgedrag (Early Intervention Foundation, 2015 in Van Overveld, 2017; Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Daamen, 2015). De whole school-benadering is een aanpak waarbij niet alleen school betrokken is, maar ook ouders en de wijk (Van Overveld, 2017). The Olweus bullying prevention program (OBPP) staat internationaal bekend als een methode die succesvol deze benadering hanteert, waarbij zij gebruik maken van elf pijlers voor preventie en interventie (Clemson University, 2015)

Onderzoek (Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Daamen, 2015) naar de werkbaarheid van anti-pestprogramma's zijn niet eenduidig over effecten ervan. Uit een aantal onderzoeken lijken de volgende bestanddelen wel werkzaam:

- Goed schoolklimaat.
- Toezicht op het schoolplein.
- Disciplinerende methoden.
- Training voor leerkrachten omtrent pesten.
- Teams van leerkrachten, leerlingen en eventueel schoolmaatschappelijk werkers.

Hiernaast blijkt een goede communicatie binnen school tussen leerkrachten met leerlingen en buiten school met ouders, waarbij het gaat om elkaar kennen en aanspreken op pesten, van belang voor een effectieve aanpak (Roede & Felix, 2009 in Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Daamen, 2015).

In dit onderzoek zal voor basisschool S. een aanpak van pesten geformuleerd gaan worden waarbij het belangrijk is dat gekeken wordt wat hierbij van leerkrachten gevraagd gaat worden.

2.5 Het International Primary Curriculum (IPC)

Er wordt een theoretische toelichting gegeven op de sociaal-emotionele kant van IPC, aangezien volgend schooljaar met deze methode gewerkt gaat worden. IPC zal dan een plaats krijgen in het lesprogramma en vanaf het tweede implementeringsjaar uitgangspunt zijn voor het werken aan sociaal-emotionele ontwikkeling. Een volledige uitleg van IPC vindt u in bijlage 3.

Bij IPC werken leerlingen aan zelfvertrouwen en ontdekken eigen talenten. Ze leren begrip hebben voor elkaar en zicht verplaatsen in de belevingswereld van klasgenoten en anderen, dichtbij en ver weg. Leren over normen en waarden is daarbij belangrijk.

Leerdoelen zijn te onderscheiden in vakinhoudelijke, persoonlijke en internationale doelen.

De persoonlijke doelen hebben betrekking op individuele kwaliteiten en karakterkenmerken die van belang zijn voor leren in de 21^e eeuw en zijn aanwezig voor onderzoek, veerkracht, ethiek, communicatie, zorgzaamheid, samenwerking, respect en aanpassingsvermogen.

IPC biedt aandacht aan de ontwikkeling van 21^e-eeuwse vaardigheden (IPC, 2018). Dit zijn generieke vaardigheden met daaraan te koppelen kennis, inzicht en houdingen die nodig zijn om te kunnen functioneren in en bij te dragen aan de 21^e-eeuwse samenleving (Thijs, Fisser & Hoeven, 2014). De persoonlijke doelen zijn hierop gebaseerd en vormen de basis voor het IPC-curriculum.

Ook staan principes van Ontwikkelingsgericht Onderwijs, OGO, centraal (IPC, 2018). OGO legt nadruk op ontwikkeling van de persoonlijke identiteit van leerlingen (Kerpel, 2014). De doelstelling van OGO is stimuleren van leerlingen om hun volledige persoonlijkheid te ontwikkelen (Kerpel, 2014).

Binnen de schoolontwikkeling oriënteert het team zich op IPC. In het schooljaar 2019-2020 zal als proefjaar een traject met één unit doorlopen worden. Ook de sociaal-emotionele ontwikkeling zit in

IPC verweven in de vorm van persoonlijke doelen (o.a. veerkracht en samenwerking). In het proeftraject komen de persoonlijke doelen nog niet aan bod. De persoonlijke doelen sluiten aan bij de verklaringstheorieën rondom pesten zoals beschreven in paragraaf 2.1.1 t/m 2.1.4. Streven is ons pestbeleid op de persoonlijke doelen van IPC te laten aansluiten, waarnaast oog zal zijn voor het beter leren signaleren en aanpakken van pesten (preventief en curatief handelen).

2.6 Onderzoeksvraag

Hoe kan ik samen met collega's een eenduidig pestbeleid vormgeven, passend binnen onze school en gebaseerd op de grondbeginselen van IPC?

2.7 Deelvragen

1. Welke pedagogische methodieken en principes sluiten aan bij de leerkrachten om met leerlingen aan pestgedrag te werken?
2. Wat hebben de leerkrachten nodig om binnen IPC pestgedrag te signaleren en herkennen?
3. Wat hebben de leerkrachten nodig om vanuit IPC aan pestgedrag te werken?

Hoofdstuk 3 – Onderzoeksstrategie en methoden

3.1 Onderzoeksparadigma

Dit onderzoek is een praktijkgericht onderzoek. Een onderzoek dat geworteld is in de beroepspraktijk en bijdraagt aan verbetering en innovatie van die beroepspraktijk (De Lange, Schuman en Montesano Montessori, 2018).

Binnen dit praktijkgericht onderzoek wordt gewerkt via het kritisch-emancipatorische paradigma (De Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2018). Dit kenmerkt zich doordat handelen wordt geïnspireerd door reflectie en is gericht op emancipatie. De wens bestaat om iets aan de huidige situatie te veranderen, waarbinnen deelnemers ook een ‘stem’ hebben. Ook is kritische reflectie van belang bij deze vorm van onderzoek doen.

3.2 Onderzoeksstrategie

Dit praktijkgericht onderzoek is een actieonderzoek met kenmerken van ontwerponderzoek. Actieonderzoek omdat het doel is de huidige beroepspraktijk te onderzoeken en verbeteren, waarbij het zich richt op het eigen handelen van professionals en op de situatie waarin dat handelen plaatsvindt (De Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2018).

Omdat er vanuit de praktijksituatie verwacht wordt dat er a.d.h.v. dit onderzoek een nieuw pestbeleid ontworpen zal worden, heeft het onderzoek ook kenmerken van ontwerponderzoek (De Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2018). Echter zal aan het einde van dit onderzoek het pestbeleid nog niet gerealiseerd zijn. Hierdoor betreft het vooral actieonderzoek en geen ontwerponderzoek.

Omdat het actieonderzoek betreft worden de fasen uit het model van actieonderzoek van Schuman doorlopen (2009, in De Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2018). Dit model bestaat uit twee cycli, waarvan in dit onderzoek de eerste cyclus doorlopen zal worden:

1. Formuleren van het probleem, de probleemstelling en onderzoeksvraag.
2. Data verzamelen.
3. Analyseren van data.
4. Beoordelen en waarderen van data.
5. Actieplan maken.
6. Verbeteracties.
7. Resultaat.

3.3 Respondenten

De respondenten bestaan uit 19 groepsleerkrachten en 3 directieleden. Omdat het uiteindelijke pestbeleid gedragen moet gaan worden door het hele schoolteam is het belangrijk dat iedereen een stem krijgt in het ontwerpen hiervan, waardoor de teamleden het gevoel krijgen een bijdrage te hebben geleverd aan het pestbeleid en het werkbaar is voor hen.

3.4 Algemene onderzoekopzet

De volgende acties worden ondernomen om de deelvragen te beantwoorden.

Deelvraag	Methode	Data-analyse
1	Documentonderzoek	Inhoudsanalyse
	Focusgroep	Schriftelijke verslaglegging: geordende schoenendoos (Harinck, 2007).
2	Focusgroep	Schriftelijke verslaglegging: geordende schoenendoos (Harinck, 2007).
	Vragenlijst	Likertschaal
3	Focusgroep	Schriftelijke verslaglegging: geordende schoenendoos (Harinck, 2007).
	Vragenlijst	Likertschaal

3.4.1 Deelvraag 1 - Welke pedagogische methodieken en principes sluiten aan bij de leerkrachten om met leerlingen aan pestgedrag te werken?

Om de deelvraag te beantwoorden wordt gebruik gemaakt van documentonderzoek met algemene bronnen (De Lange, Schuman & Montessano Montessori, 2018). Dit is een vorm van kwalitatieve data-analyse met als doel een relatie tot stand te brengen tussen de grondbeginselen van IPC en pedagogische uitgangspunten bij pesten.

Er wordt onderzoek gedaan vanuit de deductieve benadering (De Lange, Schuman & Montessano Montessori, 2018). Vanuit een theoretische invalshoek worden uitspraken afgeleid, welke in een specifieke situatie worden getoetst. Van de belangrijkste begrippen en gedachtegangen wordt een selectie gemaakt.

De documenten worden via een inhoudsanalyse geanalyseerd met als doel deze objectief en systematisch te analyseren (De Lange, Schuman & Montessano Montessori, 2018).

Daarnaast wordt voor deze deelvraag gebruikt gemaakt van een focusgroep. De onderzoeksbenadering die hierbij aansluit is dat respondenten een gezamenlijke werkelijkheid creëren, waarbij kennisontwikkeling het gevolg is van een sociaal en constructief proces (De Lange, Schuman & Montessano Montessori, 2018). Het doel van de focusgroep is de relatie tussen IPC en pedagogische uitgangspunten van pesten die tot stand is gebracht bij het documentonderzoek, te toetsen bij de leerkrachten, om erachter te komen welke pedagogische principes en methodieken passend zijn bij het team en doorgevoerd dienen te worden in het uiteindelijke pestbeleid. De focusgroep bestaat uit vijf respondenten. Eén leerkracht middenbouw, MB1, drie leerkrachten bovenbouw, BB1, BB2 en BB3, en de intern begeleider, IB1. Naderhand wordt schriftelijk verslag gelegd m.b.v. de geordende schoenendoos (Harinck, 2007) en deze wordt via een membercheck voorgelegd aan de respondenten om de interne validiteit te vergroten (Swanborn, 1996 in Honingh, 2008).

3.4.2 Deelvraag 2 - Wat hebben de leerkrachten nodig om binnen IPC pestgedrag te signaleren en herkennen?

Er wordt gebruik gemaakt van een focusgroep ter beantwoording van de deelvraag. De onderzoeksbenadering die hierbij aansluit is dat de respondenten een gezamenlijke werkelijkheid creëren, waarbij kennisontwikkeling het gevolg is van een sociaal en constructief proces (De Lange, Schuman & Montessano Montessori, 2018). Het doel is inzicht krijgen in wat de leerkrachten nodig hebben om binnen IPC pestgedrag te signaleren en herkennen. De focusgroep bestaat uit 5 respondenten: OB1 en OB2 (onderbouwleerkrachten), MB2 en MB3 (middenbouwleerkrachten) en BB4 (bovenbouwleerkracht). De focusgroep wordt bevraagd naar signalen van pesten welke zij nu herkennen in de klassensituatie. Deze signalen worden naast de signaallijst gehouden zoals deze is samengesteld in het theoretisch kader (bijlage 1). Tevens wordt gekeken naar signaleren binnen IPC en welke methodes voor signaleren we hiervoor kunnen gebruiken. Er wordt naderhand verslag gelegd middels de geordende schoenendoos (Harinck, 2007) en deze wordt voorgelegd aan de respondenten middels een membercheck (Swanborn, 1996 in Honingh, 2008).

Om de uitkomsten van de focusgroep te toetsen bij de totale groep respondenten wordt gebruik gemaakt van een vragenlijst. De respondenten worden bevraagd middels gesloten multiple-choice vragen m.b.v. een 4-punts Likertschaal (De Lange, Schuman & Montessano Montessori, 2018). Via de 4-puntsschaal worden respondenten gedwongen een positieve of negatieve kant te kiezen (De Lange, Schuman & Montessano Montessori, 2018). De vragen worden geformuleerd a.d.h.v. de uitkomsten van de focusgroep. De vragenlijst wordt geanalyseerd middels de Likertschaal, waardoor de uitkomsten van de focusgroep worden gecheckt onder de totale groep respondenten.

3.4.3 Deelvraag 3 - Wat hebben leerkrachten nodig om vanuit IPC aan pestgedrag te werken?

Om deelvraag 3 te kunnen beantwoorden zal tevens gebruikt gemaakt worden van een focusgroep met 5 respondenten: OB3 (onderbouwleerkracht), MB4 (middenbouwleerkracht), BB5, BB6 en BB7 (bovenbouwleerkrachten). Het doel is inzicht krijgen in wat de leerkrachten nodig hebben om vanuit IPC aan pestgedrag te werken. Dit doe ik door de focusgroep te bevragen naar de preventieve en curatieve aanpak die wij als school willen hanteren om pesten te voorkomen. Vervolgens bevraag ik hen naar items die zij in ons uiteindelijke pestbeleid terug willen zien komen. M.b.v. de geordende schoenendoos (Harinck, 2007) wordt verslag gelegd van de focusgroep en middels een membercheck voorgelegd aan de respondenten (Swanborn, 1996 in Honingh, 2008).

De uitkomsten van de focusgroep worden voorgelegd aan de gehele groep respondenten middels een vragenlijst met gesloten multiple-choice stellingen. M.b.v. de 4-punts Likertschaal worden de respondenten gedwongen om een negatieve dan wel positieve kant te kiezen (De Lange, Schuman & Montessano Montessori, 2018). De stellingen worden geformuleerd a.d.h.v. de uitkomsten van de focusgroep, zodat alle teamleden hun mening hierover kunnen uiten. De vragenlijst wordt geanalyseerd middels de Likertschaal. Op basis van een analyse van de antwoordmogelijkheden (dit vind ik niet, dit vind ik soms, dit vind ik wel, dit vind ik zeker), wordt waarde toegekend aan de uitkomsten van de vragenlijst.

3.5 Ethiek

Een aspect van onderzoek doen is oog hebben voor ethiek rondom onderzoek (De Lange, Schuman & Montessano Montessori, 2018). Andriessen, Onstenk, Delnooz, Smeijsters en Peij (2010) geven hier invulling aan m.b.v. de Gedragscode praktijkgericht onderzoek in het HBO. In dit praktijkgericht onderzoek houdt ik rekening met de volgende aspecten:

- Ik dien het professionele en maatschappelijke belang daar dit onderzoek is gericht op het vormgeven van een pestbeleid, waarin grondbeginselen van een nieuwe werkwijze binnen de school worden verwerkt. Het onderzoeksthema is relevant temeer het in de politiek en maatschappij aandacht krijgt.
- Op een respectvolle manier ga ik om met verkregen data en privacy van respondenten. De privacy wordt gewaarborgd door mondeling toestemming te vragen om geluidsopnamen te maken en middels een membercheck wordt toestemming gevraagd gespreksverslagen te verwerken in het onderzoeksverslag. De schoolnaam en respondenten worden weergegeven met initialen.
- Op een zorgvuldige wijze ga ik om met verkregen data, waarbij deze compleet en nauwkeurig verwerkt zal worden in de rapportage en de onderzoeksresultaten gecommuniceerd worden middels een teambijeenkomst. Er vindt transparante communicatie plaats tussen mijzelf, respondenten en onderzoeksschool.
- Ik ga integer om met data en ben onpartijdig in mijn rapportage. Bronnen die ik gebruik beschouw ik kritisch. Ik handel deugdzzaam binnen voor mij en de praktijk geldende normen en waarden.
- Ik verantwoord mijn keuzes en gedrag middels een kritische reflectie op het onderzoek en mijn handelswijze daarbinnen. Hierdoor zal het onderzoek een transparant karakter krijgen.

3.6 Validiteit en betrouwbaarheid

De validiteit van een onderzoeksinstrument verwijst naar de mate waarin het instrument meet wat de onderzoeker denkt te meten (De Lange, Schuman & Montessano Montessori, 2018). Er wordt onderscheid gemaakt tussen interne en externe validiteit. Ik heb gewerkt aan interne validiteit door mijn keuze van onderzoeksinstrumenten te baseren op het kunnen beantwoorden van de onderzoeksvraag en deelvragen. Tevens wordt bij de focusgroepen een membercheck gedaan (Swanborn, 1996 in Honingh, 2008). Ik heb gewerkt aan externe validiteit door in hoofdstuk 5 mijn verkregen data te koppelen aan theorie uit het theoretisch kader.

Er wordt bij onderzoek doen gesproken van betrouwbaarheid als een meetmethode bij herhaalde meting van hetzelfde verschijnsel ook telkens hetzelfde resultaat oplevert (De Lange, Schuman & Montessano Montessori, 2018). Het is daarom belangrijk dat ik in de slotfase van het onderzoek niet alleen evalueer op mijn eigen onderzoek, maar ook uitspraken doe over de bevindingen en de wijze waarop deze van belang kunnen zijn voor andere praktijksituaties rondom hetzelfde onderzoeksthema (De Lange, Schuman & Montessano Montessori, 2018).

3.7 Triangulatie

Triangulatie houdt in dat hetzelfde verschijnsel met verschillende methoden en/of vanuit verschillende theoretische invalshoeken wordt bestudeerd (De Lange, Schuman & Montessano Montessori, 2018). Als het zorgvuldig en doelgericht wordt toegepast kan het leiden tot een grotere nauwkeurigheid en betrouwbaarheid van het onderzoek. In dit onderzoek vindt triangulatie plaats doordat meerdere onderzoeksmethoden per deelvraag worden ingezet om deze te kunnen beantwoorden. Ook zal het gehele team participeren in het onderzoek, daar het onderwerp vraagt om betrokkenheid van alle lagen in het team, te weten directie en leerkrachten.

Hoofdstuk 4 – Resultaten

In dit hoofdstuk wordt de verzamelde data gepresenteerd en geanalyseerd. Resultaten worden per deelvraag en onderzoeksmethode uitgewerkt. De belangrijkste resultaten worden besproken.

4.1 Resultaten deelvraag 1

Deelvraag 1: Welke pedagogische methodieken en principes sluiten aan bij de leerkrachten om met leerlingen aan pestgedrag te werken?

4.1.1 Documentonderzoek

Voor het documentonderzoek zijn vier verklaringstheorieën rondom pesten bestudeerd: SEL, empathie, morele ontwikkeling en de sociale informatieverwerkingstheorie. Ook zijn twee pedagogische principes bekeken, IPC en 21^e-eeuwse vaardigheden.

Via de deductieve benadering en inhoudsanalyse zijn de belangrijkste begrippen uit de verklaringstheorieën en principes geselecteerd, welke zijn verwerkt in een overzichtsdokument (bijlage 4). Vervolgens heb ik ervoor gekozen het dokument op te bouwen vanuit SEL. De persoonlijke doelen van IPC, 21-eeuwse vaardigheden, empathie, morele ontwikkeling en sociale-informatieverwerkingstheorie zijn onderverdeeld bij de vijf SEL-competenties. Hieruit is een dokument ontstaan dat te vinden is in bijlage 4. De blauwe alinea in het dokument staat voor de competentie 'besef hebben van jezelf'. De oranje alinea staat voor de competentie 'zelfmanagement'. De gele alinea staat voor de competentie 'besef hebben van de ander'. De groene alinea staat voor de competentie 'relaties kunnen hanteren'. De roze alinea staat voor de competentie 'keuzes kunnen maken'.

Te zien valt dat IPC raakvlakken heeft met vier van de vijf SEL-competenties, 'besef hebben van jezelf' komt niet duidelijk naar voren in IPC. De 21^e-eeuwse vaardigheden hebben overeenkomsten met de SEL-competenties 'besef hebben van jezelf', 'besef hebben van de ander' en 'relaties kunnen hanteren'. Empathie heeft raakvlakken met 'besef hebben van de ander'. De morele ontwikkeling met 'besef hebben van jezelf', 'besef hebben van de ander' en 'keuzes maken'. De sociale-informatieverwerkingstheorie heeft overeenkomsten met 'zelfmanagement'.

4.1.2 Focusgroep

Na het documentonderzoek is middels een focusgroep bepaald welke methodieken en principes aansluiten bij de leerkrachten. Het verslag is via de geordende schoenendoos opgebouwd (Harinck, 2007) en om validiteit te garanderen met een membercheck goedgekeurd door de respondenten.

Methodieken en principes die aansluiten

Allereerst heb ik uitleg gegeven over de inhoud van mijn onderzoek en mondeling toestemming gevraagd voor het maken van een geluidsopname.

Na bestudering van het dokument opgesteld vanuit het documentonderzoek geven de leerkrachten aan overlap te zien tussen de verschillende methodieken en principes en dat ze met elkaar samenhangen.

IB1 geeft aan een veilige omgeving als voorwaarde te zien voor een goed pestbeleid. De overige leerkrachten zijn het hier mee eens.

Vanuit het dokument zien leerkrachten de SEL-competenties 'besef hebben van jezelf', 'besef hebben van de ander' en 'zelfmanagement' als basis voor een anti-pestbeleid. Waarbij zij overeenkomen dat leerlingen allereerst de competentie 'besef hebben van jezelf' moeten beheersen, waarna gewerkt

kan worden aan 'besef hebben van de ander'. Vervolgens kan gewerkt worden aan de competentie 'zelfmanagement'.

De leerkrachten gaven aan dat de overige vaardigheden, zoals deze benoemd zijn in het documentonderzoek, voortvloeien uit het beheersen van de eerste drie competenties. De leerkrachten benoemen vooral de persoonlijke doelen vanuit IPC en 21^e-eeuwse vaardigheden. De leerkrachten vinden dat deze vaardigheden onder te brengen zijn bij de drie eerder genoemde SEL-competenties.

Preventief werken aan pestgedrag

De leerkrachten vinden dat er preventief gewerkt moet worden tegen pesten. Ze benoemen het hanteren van de GDO-methodiek en daarbij horende OK-thermometer welke wij nu op school gebruiken. BB2 geeft aan de GDO-methodiek niet goed te kennen, aangezien zij dit jaar is gestart op basisschool X. en dat het wenselijk is dat nieuwe leerkrachten hierover geïnformeerd worden.

Cyberpesten

BB3 geeft aan het belangrijk te vinden om in te steken op cyberpesten, aangezien hij merkt dat dit in de bovenbouwgroepen speelt. Hierbij vindt hij het bewustmaken van de gevolgen van cyberpesten belangrijk en dat er aandacht aan besteed wordt d.m.v. structurele lessen. Ook moet dit onderwerp centraal staan op de informatieavond bij aanvang van het schooljaar, zodat ouders te horen krijgen op welke manier wij handelen, mocht cyberpesten voorkomen. De andere bovenbouwleerkrachten in de focusgroep, BB2 en BB1, zijn het hiermee eens.

Meldprocedure

IB1 geeft aan het belangrijk te vinden dat er een meldplicht is voor leerlingen als zij zien en/of merken dat er gepest wordt in de klas. Hiervoor zou een meldprocedure wenselijk zijn. De andere leerkrachten zijn het hiermee eens.

4.2 Resultaten deelvraag 2

Deelvraag 2: Wat hebben de leerkrachten nodig om binnen IPC pestgedrag te signaleren en herkennen?

4.2.1 Focusgroep

Ik start met een inhoudelijke toelichting op mijn onderzoek en het doel van de focusgroep. Vooraf is mondeling toestemming verkregen van de respondenten om een geluidsopname te maken. Middels een membercheck is door de respondenten goedkeuring gegeven het gespreksverslag te verwerken in het onderzoeksverslag.

Signalen van pesten

De leerkrachten hebben allereerst zelf opgeschreven naar welke signalen zij kijken als zij pesten willen signaleren. Deze zijn naast de signaallijst gelegd zoals geformuleerd in het theoretisch kader (Stichting School en Veiligheid, 2017; Prinsen, 2013; bijlage 1).

De leerkrachten kijken in eerste instantie naar emoties en gevoelens van leerlingen, terwijl in de lijst veel signalen voorkomen die fysiek zichtbaar zijn.

BB4 geeft aan dat leerlingen zich vaak niet serieus genomen voelen als ze pestgedrag komen melden bij leerkrachten: *'Signaleren vind ik ook dat je goed luistert, dus kindgesprekken eigenlijk'*. De overige leerkrachten in de focusgroep zijn het hier mee eens.

OB1: *'Het is ook heel belangrijk om goed te blijven observeren, ook buiten'*.

MB2: *'In de bovenbouw zie je soms ook ooit dat ze zich proberen te bewijzen'. 'Dat ze juist gaan laten zien van, kijk ik kan dat ook, ofzo'. De andere leerkrachten stemmen in door te benoemen dat in de bovenbouw groepsdruk veelvoorkomend is.*

De leerkrachten uit de focusgroep gebruiken de signalen uit de signaallijst, aangevuld met bovenstaande opmerkingen.

Ik stel de vraag op welke signalen gelet wordt en welke het meest zichtbaar zijn?

OB1: *'Je zou soms verwachten dat het de kinderen zijn die echt alleen lopen, buiten de groep vallen, maar soms zijn het juist ook de kinderen die haantje de voorste zijn en duidelijk aanwezig zijn. Dan is het wel moeilijk om te zien. Want een kind dat duidelijk buiten de groep valt, weet je daar moet je echt naar kijken'.*

MB2: *Het zijn vaak de dingen die makkelijk te zien zijn, zoals het zichtbare gedrag. De gedachtegangen die kinderen in hun hoofd hebben zijn juist moeilijker te zien. De makkelijke dingen zijn dus het zichtbare gedrag op het plein. 'Voelt zich somber', kun je als leerkracht denken dit aan zijn gezicht te zien, maar dit is een open invulling. Het is belangrijk om dan in gesprek te gaan met de leerling en zijn wensen/behoefte te bespreken.*

Cyberpesten

Ook in deze focusgroep kwam het onderwerp cyberpesten naar voren. Er wordt aangegeven dat dit veelal thuis en op internet gebeurt, waardoor het voor leerkrachten niet zichtbaar is. De vraag rijst in hoeverre wij dit op school moeten aanpakken of dat dit een taak voor ouders is? Omdat cyberpesten geen onderdeel is van dit onderzoek hebben we dit verder niet besproken.

Signalen van pesten en IPC

Ik leid het gesprek naar het werken met IPC door de vraag te stellen hoe we binnen IPC de signalen uit de signaallijst kunnen herkennen.

Omdat er nog weinig zicht is op het werken met IPC vonden de leerkrachten het lastig om te bepalen hoe je binnen IPC kunt signaleren. MB2 zit in de werkgroep die zich bezig houdt met IPC en geeft enkele praktische voorbeelden: *'als je gaat samenwerken, en je geeft de opdracht maak vier groepjes van zes kinderen, en er is structureel één leerling die altijd overblijft, dat zou ik dan meteen zien'. 'Of iemand die altijd moeite heeft om aan te sluiten bij een groepje'.* Met deze voorbeelden werd het voor de andere leerkrachten duidelijker. Ik heb het document uit het documentonderzoek (deelvraag 1; bijlage 4) erbij gepakt om te laten zien dat er raakvlakken bestaan tussen IPC en sociaal-emotioneel leren. De leerkrachten geven aan dit een fijn overzicht te vinden en zo de link tussen IPC en sociaal-emotioneel leren te kunnen leggen. MV geeft aan het signaleringsinstrument ZIEN te missen in het document.

Methoden om te signaleren

ZIEN als signaleringsinstrument vinden de leerkrachten fijn om mee te werken. Het zorgt, vooral op het moment van invulling, voor extra bewustwording en leerkrachten observeren dan extra. ZIEN wordt vanaf groep 6 ook door leerlingen ingevuld. Hierbij worden tevens vragen over pestgedrag gesteld. BB4 geeft aan dat de leerlingenvragenlijst niet altijd goed wordt ingevuld omdat leerlingen de vraag niet begrijpen. Zij voert daarom achteraf kindgesprekken om antwoorden te verhelderen en erachter te komen waarom een leerling bepaalde antwoorden heeft gegeven.

BB4 geeft aan dat we al een aantal dingen doen wat betreft signaleren: de OK-thermometer, het sociobord, ZIEN, de sociokring en het sociogram. Zij plaatst als kanttekening dat niet iedereen deze instrumenten gebruikt. Hier zit een grote verscheidenheid bij de leerkrachten onderling.

OB2 geeft aan bij de kleuters KIIK te gebruiken. MB2 gebruikt een ik-rapport waarbij leerlingen zichzelf moeten inschalen, ook wat betreft zelfbeeld. BB4 geeft aan dat je middels een ik-rapport kunt kijken of leerlingen besef hebben van zichzelf, kennis hebben van zichzelf en zelfvertrouwen hebben.

MB3 maakt naast bovengenoemde signaleringsinstrumenten gebruik van creatieve opdrachten en koppelt hier kindgesprekken aan.

De leerkrachten zijn het erover eens dat je het goed moet melden aan ouders als pesten wordtesignaleerd, maar ook dat je ouders in gesprekken serieus neemt en aangeeft dat je er iets mee gaat doen. MB2: *'we moeten als leerkrachten ook naar ouders luisteren en hen serieus nemen en we moeten het communiceren dat je er iets mee doet, want als je niets met het probleem doet dan wordt het probleem alleen maar groter. Sommige leerkrachten hier op school moeten leerlingen ook serieuzer nemen, want bij sommige leerlingen denken leerkrachten meteen: oh daar komt ze weer aan. Terwijl er wel iets achter dat gedrag schuil gaat'.*

Ik stel de vraag of de leerkrachten nog iets nodig hebben om pesten goed te kunnen signaleren of dat we hier op school genoeg signaleringsinstrumenten hebben?

MB2 geeft aan dat teamleden zich er wel van bewust zijn en proberen te zien wat ze kunnen, maar dat er verschil zit tussen de ene en de andere leerkracht. OB1: *'ook niet alle leerkrachten 'zien' elk kind'.*

In de focusgroep komen we niet tot een oplossing om het verschil tussen leerkrachten te verkleinen.

Surveillance

MB3 stelt de vraag of er niet twee leerkrachten moeten surveilleren tijdens pauzemomenten. De leerkrachten geven aan dit in sommige situaties wenselijk te vinden. BB4 geeft aan dat dit in de bovenbouw vooral om de middagpauzes gaat. In de middenbouw is meer surveillance ook in de ochtendpauzes wenselijk. MB2 geeft aan dat je dan samen dingen kunt zien en ondervangen. Je hebt dan meerdere 'dode' hoeken op het schoolplein in beeld.

Gedeelde zorg

OB1 geeft aan dat ze het fijn zou vinden als er in het team meer gedeeld wordt wat betreft zorgleerlingen. *'Als er specifieke dingen zijn waar ik buiten op kan letten, dan is het wel prettig om dit te weten van leerlingen'.* MB2 geeft aan dat in leerlingbesprekingen van de middenbouw dit al gebeurt, zodat de middenbouwleerkrachten weten wie ze in de gaten moeten houden.

MB2 geeft aan dat ze het fijn vindt als er meer teruggekoppeld wordt na de pauzes wanneer conflicten zijn voorgevallen. Dit wordt niet door alle leerkrachten gedaan, waardoor de groepsleerkracht na de pauzes zelf nog conflicten moet oplossen. Dit kost tijd en betekent dat de eigen klas alleen in het lokaal is, wat niet wenselijk is. Ze geeft als mogelijke oplossing dat ambulante collega's hierin iets zouden kunnen betekenen, bijvoorbeeld door na pauzemomenten eventuele conflicten op te lossen, zodat groepsleerkrachten terug kunnen naar de eigen klas. De overige leerkrachten zien dit idee zitten, maar willen dit in een plenaire vergadering bespreken.

Signaalkaart

De groep geeft aan de signaalkaart pesten in de klas te willen hebben, zodat signalen van pesten visueel gemaakt worden. Het is dan wenselijk een bestaande kaart te hebben en die eventueel aan te passen. Na de signaalkaart van Apemanagement (2014) met de groep bekeken te hebben, geven zij aan deze goed te vinden.

Pestgedrag tussen jongens en meisjes

MB2 benoemt het pesten tussen jongens en meisjes en dat ze daar verschil in ziet. MB2 vindt pestgedrag bij jongens makkelijker te herkennen dan bij meisjes. Bij meisjes duurt het vaak langer voordat het opgelost is. Meisjes die pesten vindt ze een uitdaging. MV benoemt dat het meer stiekem gebeurt bij meisjes. Beiden zouden hierin graag bevindingen over uitwisselen met het team.

Ik sluit het gesprek af door te vragen of er nog onderwerpen zijn die de leerkrachten willen weten van het team.

MB2: 'wat anderen doen met pestgedrag bij meisjes? En dit uitwisselen'.

OB1: 'uitwisselen wat betreft zorg en het hier met elkaar over hebben'. 'Ik vind het prettig om te weten wat afspraken zijn met bepaalde leerlingen'.

MB3: 'ik ben er benieuwd naar of leerkrachten er voor openstaan om met meerdere leerkrachten buiten te lopen'.

Aan het einde van het gesprek delen de leerkrachten de mening dat ze het fijn vonden om met elkaar over het onderwerp pesten in gesprek te gaan. Tevens geven zij aan het fijn te vinden als dit vaker gebeurt, om zo met en van elkaar te kunnen leren.

4.2.2 Vragenlijst

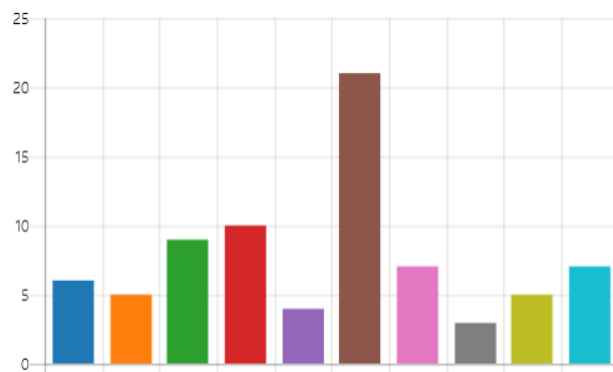
De vragenlijst is samengesteld n.a.v. de uitkomsten van de focusgroep. Middels de vragenlijst zijn de uitkomsten van de focusgroep getoetst bij alle teamleden, om een algeheel beeld te krijgen van wat wij als school willen. De vragenlijst is ingevuld door 22 respondenten (N=22), waarvan 19 groepsleerkrachten en 3 directieleden. De vragenlijst is afgenomen m.b.v. het digitale programma Forms, welke resultaten weergeeft in tabellen. Respondenten hebben één week de tijd gekregen om de vragenlijst in te vullen, wat voor alle respondenten haalbaar is gebleken.

De grafieken met opvallende zaken, belangrijke uitkomsten, etc. worden hieronder besproken. De overige grafieken zijn te vinden in bijlage 5 en laten zien dat de respondenten overwegend positief hebben gereageerd op de keuzemogelijkheden.

1. Bij welke meetinstrumenten ligt je voorkeur om te gebruiken om pesten te signaleren/herkennen. (kies er max. 3 uit)

[Meer details](#)

OK-thermometer	6
Sociobord	5
Sociokring	9
ZIEN	10
IK-rapport	4
Gesprek met leerlingen	21
Gesprek met ouders	7
Creatieve opdrachten (bijv. tek...	3
Uitwisseling met collega's/team	5
Signaalkaart met daarop de si...	7

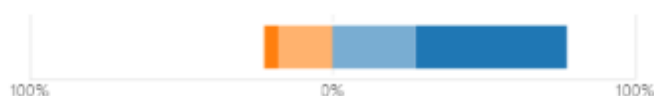
Figuur 2. Vraag 1 vragenlijst 'signaleren en herkennen van pestgedrag'.

In bovenstaande grafiek is te zien dat de meerderheid van de leerkrachten kiest voor een gesprek met leerlingen als meetinstrument om pesten te signaleren. Als tweede wordt gekozen voor het observatie-instrument ZIEN. Als derde wordt gekozen voor de sociokring. Enkele respondenten hebben meer dan drie keuzes aangegeven. Hierdoor kunnen de resultaten in de grafiek een vertekend beeld geven.

7. Als ik pestgedrag wil herkennen let ik erop of de leerling telkens als laatste wordt gekozen bij samenwerkingsopdrachten.

[Meer details](#)

■ Dit doe ik niet ■ Dit doe ik soms. ■ Dit doe ik. ■ Dit doe ik altijd.

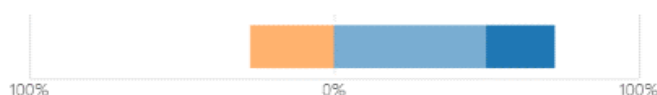
Figuur 3. Vraag 7 vragenlijst 'signaleren en herkennen van pestgedrag'.

Omdat samenwerking één van de persoonlijke doelen van IPC is (IPC, 2018), valt het op dat leerkrachten dit niet altijd observeren als ze pesten willen signaleren.

10. Als ik pestgedrag wil herkennen let ik erop of de leerling lichamelijke klachten vertoont, zoals bijvoorbeeld buikpijn.

[Meer details](#)

■ Dit doe ik niet ■ Dit doe ik soms. ■ Dit doe ik. ■ Dit doe ik altijd.

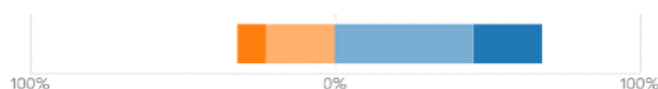

Figuur 4. Vraag 10 vragenlijst 'signaleren en herkennen van pestgedrag'.

14. Als ik pestgedrag wil herkennen let ik erop of de leerling vaak afwezig of ziek is.

[Meer details](#)

■ Dit doe ik niet ■ Dit doe ik soms. ■ Dit doe ik. ■ Dit doe ik altijd.

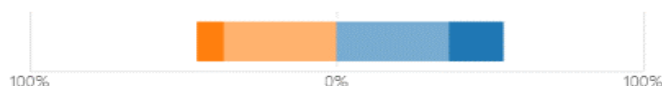
Figuur 5. Vraag 14 vragenlijst 'signaleren en herkennen van pestgedrag'.

Vraag 10 en 14 vallen op daar een deel van de respondenten fysieke en lichamelijke klachten van leerlingen niet in verband zien met pestgedrag.

16. Als ik pestgedrag wil herkennen dan let ik op het verschil tussen meiden die pesten/gepest worden en jongens die pesten/gepest worden.

[Meer details](#)

■ Dit doe ik niet ■ Dit doe ik soms. ■ Dit doe ik. ■ Dit doe ik altijd.

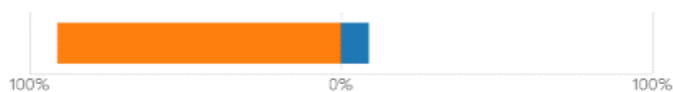
Figuur 6. Vraag 16 vragenlijst 'signaleren en herkennen van pestgedrag'.

Vraag 16 valt op omdat bijna de helft van de respondenten (45,5%) aangeeft niet te letten op het verschil in pestgedrag tussen jongens en meisjes.

17. Ik heb behoefte aan uitwisseling in het team over zorgleerlingen.

[Meer details](#)

■ Ja, hier heb ik behoefte aan. ■ Nee, hier heb ik geen behoefte aan.

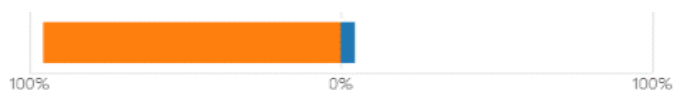

Figuur 7. Vraag 17 vragenlijst 'signaleren en herkennen van pestgedrag'.

18. Ik heb behoefte aan uitwisseling in het team over afspraken die er zijn gemaakt met en over deze zorgleerlingen.

[Meer details](#)

■ Ja, hier heb ik behoefte aan. ■ Nee, hier heb ik geen behoefte aan.

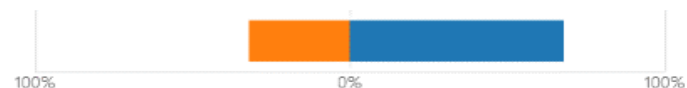
Figuur 8. Vraag 18 vragenlijst 'signaleren en herkennen van pestgedrag'.

Vraag 17 en 18 vallen op daar er behoefte is onder de respondenten om meer uitwisseling in het team over zorgleerlingen.

19. Ik heb behoefte aan meer surveillerende leerkrachten tijdens de pauzes om pestgedrag sneller te kunnen ondervangen.

[Meer details](#)

■ Ja, hier heb ik behoefte aan. ■ Nee, hier heb ik geen behoefte aan.

Figuur 9. Vraag 19 vragenlijst 'signaleren en herkennen van pestgedrag'.

Op vraag 19 is door de respondenten overwegend negatief gereageerd. Dit is opvallend omdat het de enige vraag uit de vragenlijst is waarbij dit het geval is.

4.3 Resultaten deelvraag 3

Deelvraag 3: Wat hebben nodig om vanuit IPC aan pestgedrag te werken?

4.3.1 Focusgroep

OB3 heeft zich van tevoren afgemeld voor de focusgroep bijeenkomst, waardoor er vier respondenten overblijven, te weten BB7, BB6, BB5 en MB4. De leerkrachten gaan mondeling akkoord met het maken van een geluidsopname. Bij de start geef ik aan wat we gaan doen, geef ik uitleg over de inhoud van mijn onderzoek en wat er tot nu toe besproken is in de voorgaande twee focusgroepen.

Middels de membercheck is validiteit gegarandeerd daar de respondenten toestemming hebben gegeven tot verwerking van het gespreksverslag in het onderzoek.

Het formuleren van een preventieve pestaanpak

Vorig schooljaar heb ik reeds geïnventariseerd wat leerkrachten doen rondom de aanpak van pesten. Hier kwam een lijst uit met diverse aanpakken (bijlage 7), welke ik uitreik aan de leerkrachten. Het

doel is deze lijst te concretiseren en tot een aanpak te komen die elke leerkracht op school kan hanteren. Het is wenselijk om te starten met de preventieve aanpak, omdat in focusgroep 1 is besloten dat het pestprotocol een preventief karakter dient krijgen.

De vier leerkrachten beginnen met items uit de lijst te benoemen welke zij vinden passen bij een preventieve aanpak. O.a. 'afspraken maken' en 'benoemen welk gedrag je wilt zien', worden genoemd. Ik vraag wat de leerkrachten als eerste doen als ze preventief gaan werken met het pestbeleid. BB6 geeft aan te beginnen met activiteiten in de groep. BB5 maakt ook klassenregels in de groep. BB6 gaat hierop in door te stellen dat je in de gouden weken niet meteen moet beginnen met klassenafspraken maken, maar dit pas doet in week 2 of 3. MB4 geeft de suggestie om schoolbreed een aantal weken aandacht te besteden aan schoolafspraken. BB6 vult aan deze afspraken als team te willen formuleren en deze ook met Korein te communiceren. Ik vat samen dat onder het kopje 'afspraken maken' horen klassenafspraken, schoolafspraken, teamafspraken en afspraken met kinderdagverblijf Korein. De leerkrachten vullen aan dat het gedrag behorende bij de klassen- en schoolafspraken benoemd en nageleefd moet worden.

BB6 benoemt dat het belangrijk is op de informatieavond bij aanvang van het schooljaar wordt besproken met ouders hoe wij omgaan met bepaald gedrag en wat onze afspraken zijn. De overige leerkrachten zijn het hier mee eens.

Ik vat het preventieve stuk als volgt samen: als eerste doen we activiteiten in de groep, er worden afspraken gemaakt op klassenniveau, schoolniveau, teamniveau en met Korein, en ouders worden geïnformeerd. De leerkrachten zijn het er mee eens dat dit het preventieve karakter van het pestbeleid zou moeten zijn.

Het formuleren van een curatieve pestaanpak

We gaan verder met het curatieve gedeelte. Ik leg uit wat hiermee bedoeld wordt: *je signaleert pesten, preventief werk je er natuurlijk aan, maar toch signaleer je pesten. Welke stappen ga je dan ondernemen?*

BB6 en BB5 benoemen 'in gesprek gaan met de leerling'. BB5 vult aan met in gesprek gaan met de pester. BB6 vult aan door te benoemen in gesprek te gaan met de hele klas.

Een discussie volgt over hoe in gesprek te gaan met de leerlingen: doe je dit met pester en gepeste apart, of met pester en gepeste tegelijkertijd? Waarna een discussie volgt over wanneer ouders ingelicht moeten worden.

Ik merkte dat de leerkrachten geen goed beeld hadden van wanneer een conflictsituatie pesten is. Ik heb daarom de definitie uitgelegd en vertelt dat voordat je met de curatieve aanpak start, je gesignaleerd moet hebben. Ook is er verheldering nodig bij de groep over het verschil tussen een conflict oplossen en pestgedrag oplossen. Na beide onderwerpen behandeld te hebben met de groep, kunnen we door met het doel van de focusgroep.

BB5 geeft aan het met BB6 eens te zijn dat als het gaat om structureel pestgedrag, je met de pester en gepeste apart in gesprek moet gaan en ouders ingelicht moeten worden.

Ik vat samen: *dus je gaat eerst apart dus in gesprek met de kinderen. Dat zet je in parnassys.* Ik vraag of je eerst oplossingen gaat bespreken met de kinderen en daarna pas ouders inlicht of andersom. Geantwoord wordt dat je met de gepeste en pester al oplossingen bespreekt en daarna ouders uitnodigt op gesprek. Waarna we het hebben over het informeren van directie en collega's. Ook benoemen BB5 en BB6 dat het wenselijk is om een 'vinger aan de pols' te houden bij de gepeste en pester d.m.v. een leerlinggesprek en dat het belangrijk is om ouders hierover te informeren door het versturen van een bericht via Ouderportaal. BB6 benoemt dat je daarna activiteiten met de hele groep gaat ondernemen. BB5 vult aan dat je dus je lesprogramma aanpast.

Ik vat nogmaals samen wat we tot nu toe hebben besproken: *je gaat met de leerlingen in gesprek, apart. Dit zet je in parnassys. Je informeert de ouders. Je informeert de directie en collega's. Je houdt een vinger aan de pols. Je past je lesprogramma aan.* BB7: *je evalueert na een bepaalde periode die je hebt afgesproken.* BB5 vult aan dat je het vervolgesprek alleen met de leerlingen houdt. In

Ouderportaal breng je ouders op de hoogte dat je het vervolgesprek gehouden hebt en wat de uitkomsten ervan zijn. BB6 vult aan dat je dit tussendoor ook moet doen om het lijntje met ouders kort te houden en hen te bevragen naar de thuissituatie. De focusgroep is het met bovenstaande uitspraken eens.

Ik mis er nog één en die vind ik eigenlijk ook best wel belangrijk, de veiligheid van de gepeste veilig stellen. Want zo'n kind gaat natuurlijk niet graag naar school en hoe zorg je ervoor dat hij wel binnen je vier klasmuren blijft en niet telkens vlucht naar de wc ofzo?, aldus BB5. MB4 benoemt hierbij het activiteiten doen in de klas. BB6 benoemt het evalueren na de pauzes, bespreken hoe het is gegaan. Ook het sociobord wordt benoemd door MB4.

Items in het pestbeleid en vertrouwenspersoon

Dit onderdeel is afgerond en we gaan het hebben over de items waarvan de leerkrachten vinden dat deze in het pestbeleid moeten staan. Ik overhandig de leerkrachten een standaard format (Stichting School en Veiligheid, 2017) van een pestbeleid. BB5 geeft aan graag een nieuwe naam te willen bedenken voor het pestbeleid. Samen komen we op het #DoesLief-protocol.

We lopen het format door. MB4 vraagt of wij een vertrouwenspersoon op school hebben. BB7 geeft hierop antwoord door een bepaalde persoon te benoemen. Het is echter voor de andere leerkrachten niet duidelijk wie het is. Het zou wenselijk zijn om een vertrouwenspersoon binnen de school aan te stellen.

Verder zijn de leerkrachten het eens met het gepresenteerde format en hebben zij geen aanvullingen.

4.3.2 Vragenlijst

De vragenlijst is samengesteld n.a.v. de uitkomsten van de focusgroep en bestaat uit 25 stellingen. Middels de vragenlijst zijn de uitkomsten van de focusgroep getoetst bij alle teamleden, om een algeheel beeld te krijgen van de wensen binnen het team. De vragenlijst is ingevuld door 21 respondenten (N=21), waarvan 19 groepsleerkrachten en 2 directieleden. De vragenlijst is afgenomen m.b.v. het digitale programma Forms, welke resultaten weergeeft in grafieken. De respondenten hebben één week de tijd gekregen om de vragenlijst in te vullen. 21 van de 22 respondenten hebben hier gehoor aan gegeven. In de weergegeven grafieken staan de meest opvallende resultaten met een toelichting. De overige stellingen kunt u vinden in bijlage 6. In totaal is op 24 van de 25 stellingen overwegend positief gereageerd.

5. Om op onze school preventief te werken tegen pestgedrag moet er gebruik worden gemaakt van de GDO afspraken.

[Meer details](#)

Figuur 10. Vraag 5 vragenlijst 'aanpak van pestgedrag'.

Bij stelling 5 is verdeeldheid te zien onder de respondenten. 42,9% antwoord negatief, 57,1% antwoord positief.

17. Om op onze school curatief te werken aan pestgedrag is het belangrijk dat de leerkrachten de ouders wekelijks via een kort bericht op de hoogte houden over de voortgang.

[Meer details](#)

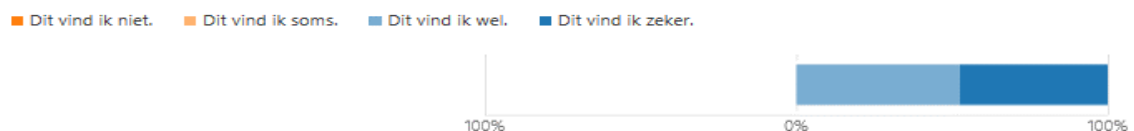

Figuur 11. Vraag 17 vragenlijst 'aanpak van pestgedrag'.

Op stelling 17 is overwegend negatief geantwoord (57,2%). De overige stellingen die te maken hebben met communicatie, o.a. 18, 23 en 25, vinden respondenten wel belangrijk voor een effectieve aanpak tegen pesten.

23. Ik heb de behoefte dat er in het team duidelijke afspraken worden gemaakt over de gedragsregels binnen en buiten (schoolplein) de school.

[Meer details](#)

Figuur 12. Vraag 23 vragenlijst 'aanpak van pestgedrag'.

Er is op 9 van de 25 stellingen alleen positief geantwoord, hiervan is stelling 23 weergegeven. Zes van deze stellingen hebben betrekking op het maken van afspraken met leerlingen, de klas, het team en binnen schoolse samenwerkingspartners.

Hoofdstuk 5 – Conclusies en discussie

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de conclusies op de deelvragen en onderzoeksvraag gepresenteerd; discussie met een vertaling van onderzoeksresultaten naar praktijkcontext; er wordt kritisch gereflecteerd op sterktes en zwaktes m.b.t. het onderzoek; de praktische opbrengst wordt weergegeven; er worden suggesties voor vervolgonderzoek gedaan; tot slot worden aanbevelingen voor de onderzoeksschool gedaan.

1.1 Conclusies op de deelvragen en onderzoeksvraag

1.1.1 Deelvraag 1

Deelvraag 1: Welke pedagogische methodieken en principes sluiten aan bij de leerkrachten om met leerlingen aan pestgedrag te werken?

Via documentonderzoek heb ik een overzicht gemaakt van de verschillende verklaringstheorieën rondom pesten (bijlage 4). Er is getracht een samenhang te vinden tussen de verschillende verklaringstheorieën en IPC. In het document valt te zien dat de acht persoonlijke doelen van IPC onder te brengen zijn bij zowel SEL als de 21^e-eeuwse vaardigheden. Dit betekent dat er ook middels IPC gewerkt wordt aan de SEL-competenties en er een afname van pestgedrag kan plaatsvinden (Jones, Greenberg & Crowley, 2015 in Van Overveld, 2017).

Via een focusgroep is het document nogmaals bekeken om te onderzoeken waar de voorkeur ligt van de leerkrachten om ons pestbeleid op te baseren. Een veilige leeromgeving wordt door de leerkrachten als basisvoorwaarde gezien om pesten tegen te gaan. Dit lijkt tevens een werkzaam bestanddeel te zijn van een anti-pestprogramma (Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Daamen, 2015). De leerlingen dienen volgens leerkrachten de vaardigheden 'besef hebben van jezelf', 'besef hebben van de ander' en 'zelfmanagement' te beheersen om ervoor te zorgen dat pesten niet voorkomt op onze school. Deze drie SEL-competenties worden door de leerkrachten als basis gezien om verder te kunnen werken aan de overige twee SEL-competenties. De leerkrachten vinden de SEL-competenties, 21^e-eeuwse vaardigheden en persoonlijke doelen van IPC met elkaar samenhangen. Het aanleren van de SEL-competenties draagt bij aan de realisatie van een veilige leer- en leefomgeving, aldus Van Overveld (2017).

Het pestprotocol dient een preventief karakter te krijgen, waardoor pesten minder (ernstig) voor zal komen (Henderson, 2013).

1.1.2 Deelvraag 2

Deelvraag 2: Wat hebben de leerkrachten nodig om binnen IPC pestgedrag te signaleren en herkennen?

Via een focusgroep en vragenlijst kan geconcludeerd worden dat gesprekken voeren met leerlingen als belangrijkste instrument wordt gezien om pesten te signaleren. Door te werken met het sociaal-emotionele signaleringsprogramma ZIEN kan pesten via een leerkracht- en leerling-gedeelte gesignaleerd worden. De leerlinggesprekken en ZIEN kunnen naast elkaar ingezet worden om pesten te signaleren, daar het interviews en observaties betreft (Vermande, Van der Meulen & Reijntjes, 2015). Signalen van pesten worden op deze manier goed onderzocht (Prinsen, 2013; Vermande, Van der Meulen & Reijntjes, 2015). Als derde wordt de sociokring benoemd. Dit instrument is op basis van kindgesprekken, echter niet één op één met een leerkracht, maar in combinatie met de hele groep. Daar pesten een groepsproces is (Vermande, Van der Meulen & Reijntjes, 2015) zal d.m.v. een combinatie van bovenstaande signaleringsinstrumenten de pestrollen in de groep gesignaleerd kunnen worden (Salmivalli, Kärnä & Poskiparta, 2011). Tevens kan zo het verschil in pestgedrag tussen jongens en meisjes beter in kaart worden gebracht door de leerkrachten (Vermande, Van der Meulen & Reijntjes, 2015).

Het team heeft de behoefte vaker informatie over zorgleerlingen uit te wisselen, om effectiever op te treden tegen pesten (Henderson, 2013; Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke, & Daamen, 2015). Ook hebben de leerkrachten behoefte aan een signaalkaart pesten in de klas, om de signalen van pesten beter te kunnen herkennen (Apemanagement, 2014).

1.1.3 Deelvraag 3

Deelvraag 3: Wat hebben de leerkrachten nodig om vanuit IPC aan pestgedrag te werken?

Het preventieve gedeelte van het pestbeleid moet er als volgt uit komen te zien:

1. Er worden activiteiten gedaan met de hele groep. Hierbij dienen de Gouden Weken als uitgangspunt en is het belangrijk dat de leerkrachten elkaar activiteiten aanreiken om zo met en van elkaar te leren. De activiteiten gericht op de relatie tussen leerlingen en de leerkracht-leerling relatie verminderen het risico op pesten (Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Daamen, 2015). Tevens zal gebruik gemaakt worden van een programma voor sociaal-emotioneel leren. In de huidige situatie zal dit voor het komende schooljaar, 2019-2020, nog Leefstijl zijn, waar naar verwachting in schooljaar 2020-2021 overgegaan zal worden op IPC.
2. Er worden afspraken gemaakt op vier niveaus: groepsafspraken, schoolafspraken, teamafspraken en afspraken met Korein. Bij de groeps- en schoolafspraken is het van belang dat het gewenste gedrag wordt benoemd en zichtbaar wordt gemaakt voor de leerlingen en dat leerkrachten dit gedrag naleven (Henderson 2013; Clemson University, 2015).
3. Middels een informatieavond worden ouders geïnformeerd hoe op basisschool S. wordt omgegaan met conflicten/pestgedrag.

Er is aandacht voor preventief handelen door de hele omgeving (Henderson, 2013). Ouders, leerlingen, leerkrachten en binnenschoolse samenwerkingspartners worden allen betrokken om pestgedrag te voorkomen (Clemson University, 2015; Henderson, 2013; Van Overveld, 2017; Roede & Felix, 2009 in Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Daamen, 2015). Het combineren van deze aanpakken zal het risico op pestgedrag verminderen (Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke, & Daamen, 2015).

Het curatieve gedeelte van het pestbeleid moet er als volgt uit komen te zien:

1. Er wordt apart gesproken met de gepeste en pester. Deze gesprekken worden genoteerd in Parnassys en tijdens de gesprekken worden mogelijke oplossingen besproken.
2. Ouders van zowel de pester als gepeste worden geïnformeerd middels een oudergesprek. Dit gesprek wordt genoteerd in Parnassys.
3. De directie en teamleden worden geïnformeerd over het pestgedrag en er vindt uitwisseling plaats over het plan van aanpak.
4. De leerkracht houdt 'een vinger aan de pols' door wekelijks korte gesprekken te voeren met zowel de gepeste als de pester. Ouders worden op de hoogte gehouden van de voortgang middels een bericht via Ouderportaal, dit is niet wekelijks nodig.
5. Het lesprogramma in de klas wordt aangepast en er wordt meer aandacht besteed aan groepsvormende activiteiten. Hierbij is het van belang dat de veiligheid van de gepeste voorop gesteld wordt.
6. Na een periode van een x aantal weken, wordt de aanpak geëvalueerd middels een vervolgesprek met de pester en gepeste en een bericht via het Ouderportaal naar de ouders.

Het spreken met de pester en gepeste en de communicatie met ouders en collega's is belangrijk in het handelen van leerkrachten voor een effectieve aanpak van pesten (Henderson, 2013; Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Daamen, 2015).

Het uiteindelijke pestbeleid dient vorm gegeven te worden volgens het standaardformat van Stichting School en Veiligheid (2017).

1.1.4 Conclusie op de onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag: Hoe kan ik samen met collega's een eenduidig pestbeleid vormgeven, passend binnen onze school en gebaseerd op de grondbeginselen van IPC?

IPC is een methode waarbij samenwerking tussen leerkrachten van belang is om de units uit te kunnen voeren met leerlingen. Gedurende het onderzoek bleek dat de leerkrachten het belang van deze samenwerking inzien, ook bij de aanpak van pestgedrag. Wel dient deze samenwerking, met name op het gebied van zorg, geïntensiveerd te worden om zo pestgedrag tegen te gaan (Henderson, 2013; Roede & Felix, 2009 in Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Damen, 2015).

Er bleek eensgezindheid te bestaan tussen de focusgroepen en de uitkomsten van de vragenlijsten. Deze kwamen grotendeels overeen, wat zegt dat de leerkrachten op eenzelfde manier willen werken aan het pestbeleid. Dit zal ervoor zorgen dat er draagvlak is binnen het team om pestgedrag aan te pakken (Clemson University, 2015).

De persoonlijke doelen van IPC blijken raakvlakken te hebben met de SEL-competenties, waardoor het mogelijk is om vanuit IPC een pestbeleid te kunnen vormgeven (Jones, Greenberg & Crowley, 2015 in Van Overveld, 2017; Casel, 2017; Van Overveld, 2017). Gebaseerd op het documentonderzoek kan ik de volgende kansen voor het pestbeleid formuleren:

1. Op het gebied van 'besef hebben van zichzelf' kan gewerkt worden aan zelfregulering en morele emoties. Hier dient nog wel een koppeling met IPC te worden gemaakt aangezien deze nu niet aanwezig is en dit wel belangrijk is om een afname van pestgedrag te kunnen realiseren (Jones, Greenberg & Crowley, 2015 in Van Overveld, 2017)..
2. Op het gebied van 'zelfmanagement' kan gewerkt worden aan veerkracht, zorgzaamheid, aanpassingsvermogen en de stappen in het denkproces die gedrag in sociale situaties sturen.
3. Op het gebied van 'besef hebben van de ander' kan gewerkt worden aan communicatie, respect, sociale en culturele vaardigheden, cognitieve en emotionele empathie, begrijpen van andermans emoties en medeleven voelen.
4. Op het gebied van 'relaties kunnen hanteren' kan gewerkt worden aan onderzoek doen, samenwerking, creatief denken en probleem oplossen.
5. Op het gebied van 'keuzes maken' kan gewerkt worden aan ethiek en morele regels.

Er dient gebruik gemaakt te worden van drie, al aanwezige, signaleringsinstrumenten om pesten binnen IPC te kunnen signaleren. Middels de drie instrumenten worden verschillende methodes van signaleren gedekt, waaronder 'observaties' en 'zelfrapportage door leerlingen' (Vermande, Van der Meulen & Reijntjes, 2015). Ook hierbij is samenwerking met collega's een vereiste. Het team dient met eenzelfde werkwijze om te gaan met de signaleringsinstrumenten. Dit zou geen probleem moeten zijn gezien de eensgezindheid van het team wat betreft de aanpak van pesten.

Binnen het team dient er een intensievere samenwerking plaats te vinden wat betreft afstemming over de signalering en aanpak van pesten, waarbij de samenwerking met ouders, leerlingen, collega's en binnenschoolse samenwerkingspartners voor ogen wordt gehouden (Van Overveld, 2017; Henderson, 2013; Clemson University, 2015; Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Daamen, 2015; Roede & Felix, 2009 in Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Damen, 2015). Nieuwe collega's dienen tijdig van het pestbeleid op de hoogte te worden gebracht, zodat zij meegaan in de werkwijze van de school en een eenduidige aanpak blijft bestaan.

1.2 Discussie

Het onderzoek heeft bijgedragen aan bredere kennis over een pestaanpak op school. Het heeft gezorgd voor een brede focus bij leerkrachten en meer inzicht in het onderwerp pesten. De leerkrachten in de focusgroepen gaven aan het fijn te vinden in overleg te gaan m.b.t. het

onderzoeksonderwerp, waardoor de focusgroepen hebben bijgedragen aan kennisontwikkeling bij mijn collega's. In de praktijk gaat het onderzoek bijdragen aan een eenduidige samenwerking op het gebied van pesten, waarin IPC een bijdrage levert m.b.v. de persoonlijke doelen i.r.t. de SEL-competenties en 21^e-eeuwse vaardigheden. Het onderzoek moet uiteindelijk leiden tot een eenduidig pestbeleid welke past binnen de principes van onze school.

In dit onderzoek heb ik de brede focus behouden door het uiteindelijke doel voor ogen te houden, namelijk het ontwikkelen van een pestbeleid voor basisschool X. Met behulp van de deelvragen en de onderzoeksmethodieken heeft er afstemming plaatsgevonden tussen mij en mijn collega's, zodat ik in hun behoeftes kan voorzien. Hierbij was het voor mij als onderzoeker van belang om een gepaste afstand te bewaren tot mijn collega's, discussies vanuit hen te laten komen en als moderator ervoor te zorgen dat de focus duidelijk bleef (De Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2018). Wel heb ik gezorgd voor theoretische kennisbijdrage waar dat nodig was.

1.3 Terugkijken

Door sterktes en zwaktes van het onderzoek te benoemen wordt er kritisch gereflecteerd op de bevindingen.

1.3.1 Sterktes

Door de brede focus te behouden gedurende het onderzoek is het mogelijk om de resultaten van het onderzoek te kunnen verbinden aan het nog vorm te geven pestbeleid. De resultaten zijn verkregen middels een ethische onderzoekswijze (De Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2018), waarin ik voortdurend afstemming heb gezocht met collega's en heb gezorgd voor een veilig klimaat om deel te nemen aan focusgroepen en het invullen van vragenlijsten. Hierbij heb ik ook rekening gehouden met de privacy van de respondenten, door hen toestemming te vragen naar o.a. het maken van geluidsopnames en het gebruik van de onderzoeksresultaten t.b.v. het onderzoek. De integriteit is behouden door gebruik te maken van mijn persoonlijke waarden en onpartijdig te zijn in de rapportage. Door telkens het proces in de gaten te houden had ik het proces in de hand, ook ten tijden dat het proces het nodig had om het te laten gebeuren.

Door de inzet van meerdere onderzoeksmethodieken is getracht het hele team inspraak te laten hebben in het onderzoek, zodat het uiteindelijke pestprotocol, onderbouwd door gegevens uit dit onderzoek, draagvlak heeft bij het team.

1.3.2 Zwaktes

Over IPC is niet veel bekend in Nederland. Theoretische invalshoeken en eerder uitgevoerde onderzoeken zijn er (nog) niet. Hierdoor bleek het lastig om een duidelijke koppeling te maken tussen IPC, het pestbeleid en het theoretische kader. Meer theoretische en praktische kennis over de werkwijze van IPC was wenselijk geweest om de deelvragen en onderzoeksvraag goed te kunnen beantwoorden. Ik heb wel getracht meer theoretische onderzoeken te vergaren door contact op te nemen met IPC, echter konden zij mij ook niet verder helpen.

Een focusgroep bestaat doorgaans uit een groep van zes tot twaalf personen (De Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2018). Daar het aantal respondenten dat deel wilde nemen laag was, heb ik moeten besluiten om drie verschillende focusgroepen samen te stellen. Ook hierbij bleek het lastig om groepen van minimaal zes personen te vormen. Uiteindelijk is er daarom gekozen voor het vormen van kleinere focusgroepen van vier à vijf personen.

Als onderzoeker en moderator binnen de focusgroep was het gewenst dat ik tijdens het onderzoek een gepaste afstand had tot de respondenten, om hun mening niet te beïnvloeden (De Lange, Schuman & Montesano Montessori, 2018). Alleen het bijdragen aan theoretische kennisontwikkeling bij de respondenten was wenselijk. Echter bleek het tijdens de focusgroepen moeilijk om deze

professionele afstand te bewaren, daar ik mezelf soms betrapte op het feit dat ik deel ging nemen aan discussies tussen respondenten. Door een gedegen voorbereiding en mijn eigen theoretische kennis heb ik getracht dit bij elke focusgroep minder te doen.

De conclusies op de deelvragen en onderzoeksvraag konden getrokken worden door de resultaten van de gebruikte onderzoeksmethodieken. Echter bleek tijdens het neerzetten van de resultaten en het formuleren van de conclusies het wenselijk te zijn geweest als er bij enkele resultaten meer discussie had plaats gevonden tussen de respondenten. Uiteindelijk hadden meer onderzoeksmethodieken ingezet kunnen worden om de deelvragen en de onderzoeksvraag zo volledig mogelijk te kunnen beantwoorden en zo te zorgen voor meer validiteit.

1.4 Praktische opbrengst

1.4.1 Waarde voor de school

De resultaten kunnen bijdragen aan het ontwikkelen van een pestbeleid voor basisschool S. op basis van de grondbeginselen van IPC. Er zal door gebruik te maken van de resultaten en conclusies een pestbeleid ontworpen kunnen worden waarbij het team eensgezind en in samenwerking met leerlingen, ouders en binnen schoolse partners, kan werken aan de aanpak van pesten. IPC zal zo geïntegreerd worden in het dagelijks handelen van leerkrachten.

1.4.2 Waarde voor andere scholen

Het onderzoek kan van toegevoegde waarde zijn voor andere scholen die werken met IPC. Het onderzoek geeft handvatten het pestbeleid af te stemmen op IPC en IPC geïntegreerd terug te laten komen in het onderwijsaanbod.

1.5 Vervolgonderzoek

Suggesties voor vervolgonderzoek worden gedaan zodat voort gewerkt kan worden op het huidige onderzoek.

- Een vervolgonderzoek naar de persoonlijke doelen van IPC, waardoor de werkwijze van IPC op sociaal-emotioneel vlak verhelderd wordt.
- Een vervolgonderzoek naar mogelijkheden om intensivering van de samenwerking tussen leerkrachten wat betreft zorg uit te breiden.

1.6 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van het praktijkonderzoek kunnen de volgende aanbevelingen geformuleerd worden:

- De school dient het werken met IPC inzichtelijker te maken voor de teamleden zodat het team meer zicht krijgt op de werkwijze van IPC, met name de werkwijze met de persoonlijke doelen.
- Het is van belang dat het team de dialoog met elkaar aangaat over school- en teamafspraken en dat hier één lijn in wordt getrokken door het team. Deze communicatie is van belang voor een effectieve aanpak tegen pesten (Roede & Felix, 2009 in Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Daamen, 2015).
- De signaalkaart pesten dient bij elke leerkracht in het lokaal aanwezig te zijn. Deze is belangrijk omdat het leerkrachten helpt meer alert te zijn op pestgedrag en signalen niet over het hoofd te zien (Apemanagement, 2014).
- Het pestbeleid, zoals dat na dit onderzoek opgezet wordt, dient onder de aandacht gebracht te worden van teamleden, leerlingen en ouders, zodat de aanpak binnen de hele school duidelijk is. Dit zorgt voor een effectieve werkwijze in de preventie van pestgedrag (Early Intervnetion Foundation, 2015 in Van Overveld, 2017; Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Daamen, 2015). Tevens vindt SEL dan niet alleen plaats op school of in de klas, maar ook in de thuissituatie (Van Overveld, 2017).

- Het is van belang dat er meer dialoog ontstaat in het team m.b.t. de afstemming over zorg-/gepeste leerlingen zodat er effectief omgegaan wordt met pestgedrag (Roede & Felix, 2009 in Van Rooijen-Mutsaers, Udo, Wienke & Daamen, 2015).
- De school moet een meldprocedure ontwikkelen, welke onderdeel wordt van het uiteindelijke pestbeleid, waardoor leerlingen verplicht worden pestgedrag te melden.

Literatuurlijst

- Andriessen, D., Onstenk, J., Delnooz, P., Smeijsters, H. & Peij, S. (2010). *Gedragscode praktijkgericht onderzoek voor het HBO*. Geraadpleegd op 10 juni 2019, van [https://connect.fontys.nl/instituten/oso/modules/algemeendeel/SGOND/Documents/Andriessen,%20D.%20et%20al.%20\(2010\)%20Gedragscode%20Praktijkgericht%20onderzoek%20voor%20het%20HBO.pdf#search=gedragscode%20praktijkgericht%20onderzoek](https://connect.fontys.nl/instituten/oso/modules/algemeendeel/SGOND/Documents/Andriessen,%20D.%20et%20al.%20(2010)%20Gedragscode%20Praktijkgericht%20onderzoek%20voor%20het%20HBO.pdf#search=gedragscode%20praktijkgericht%20onderzoek)
- Apemanagement. (2014). *Veiligheidskaart Pesten voor het basisonderwijs*. Geraadpleegd op 6 februari 2019, van <http://www.pestkopapenkop.nl/>
- Caminada, G. & Leenders, Y. (2016). *Buitenspelen in het zonnetje. De speelplaats als krachtige leeromgeving*. Utrecht: Bataille Tekst Etc.
- CASEL. (2017). *Core SEL Competencies*. Geraadpleegd op 5 april 2019, van <https://casel.org/core-competencies/>
- Clemson University. (2015). *Why the Olweus Bullying Prevention Program Works*. Geraadpleegd op 5 april 2019, van https://olweus.sites.clemson.edu/documents/The_OBPP-2015.pdf
- Dekker, S. & Dullaert, M. (2013). *Plan van aanpak tegen pesten*. Geraadpleegd op 19 mei 2018, van <https://www.dekinderombudsman.nl/ul/cms/fck-uploaded/2013%20Planvanaanpaktegenpesten.pdf>
- De Lange, R., Schuman, H. & Montesano Montessori, N. (2018). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Harinck, F. (2007). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Henderson, M. (2013). *Omgaan met pesten*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Honingh, M. E. (2008). *Beroepsonderwijs tussen publiek en privaat: Een studie naar opvattingen en gedrag van docenten en middenmanagers in bekostigde en niet-bekostigde onderwijsinstellingen voor middelbaar beroepsonderwijs*. Amsterdam: SCO Kohnstamm Instituut. Geraadpleegd op 13 juni 2019, via https://pure.uva.nl/ws/files/1070911/54438_12.pdf
- Horeweg, A. (2015). *Gedragsproblemen in de klas. In het basisonderwijs*. Tiel: Uitgeverij Lannoo.
- IPC. (2018). *Het IPC-curriculum*. Geraadpleegd op 13 februari 2019, van <http://ipc-nederland.nl/ipc/het-ipc-curriculum>
- IPC. (2018). *OGO-onderwijs*. Geraadpleegd op 13 februari 2019, van <http://ipc-nederland.nl/ipc/ogo-onderwijs>
- Kerpel, A. (2014). *Ontwikkelingsgericht onderwijs*. Geraadpleegd op 13 februari 2019, van <https://wii-leren.nl/ogo-ontwikkelingsgericht-onderwijs.php>

Nelen, W., De Wit, W., Golbach, M., Van Druten, L., Deen, C. & Scholte, R. (2018). *Sociale veiligheid in en rond scholen. Primair Onderwijs 2010-2018 (regulier, speciaal en speciaal basis onderwijs). Voortgezet (Speciaal) Onderwijs 2006-2018*. Geraadpleegd op 8 juni 2019, van <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/documenten/rapporten/2018/12/21/monitor-sociale-veiligheid>

Prinsen, H. (2013). *Zeg NEE tegen pesten. Praktische gids voor leraren, hulpverleners, begeleiders en ouders*. Tiel: Uitgeverij Lannoo nv.

Salmivalli, C., Kärnä, A. & Poskiparta, E. (2011). Counteracting bullying in Finland: The KiVa program and its effect on different forms of being bullied. *International Journal of Behavioral Development*, 35(5), 405-411

Schmeink, A. (2018). *De school als veilige plek voor iedereen* (beroepsproduct 3). Master EN, Fontys Hogescholen, Eindhoven.

Scholte, R., Nelen, W., De Wit, W. & Kroes, G. (2016). *Sociale veiligheid in en rond scholen. Primair (Speciaal) Onderwijs 2010-2016. Voortgezet (Speciaal) Onderwijs 2006-2016*. Geraadpleegd op 30 januari 2019, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/12/23/sociale-veiligheid-in-en-rond-scholen>

SLO (2019). *21^e-eeuwse vaardigheden*. Geraadpleegd op 10 juni 2019, van <http://curriculumvandetekomst.slo.nl/21e-eeuwse-vaardigheden>

Stichting School & Veiligheid. (2017). *Het anti-pestprotocol*. Geraadpleegd op 6 februari 2019 van <https://www.schoolenveiligheid.nl/po-vo/kennisbank/het-anti-pestprotocol/>

Stichting School & Veiligheid. (2017). *Signalen van pestgedrag*. Geraadpleegd op 6 februari 2019, van <https://www.schoolenveiligheid.nl/po-vo/kennisbank/signalen-van-pestgedrag/>

Stichting School & Veiligheid. (2017). *Themapagina pesten*. Geraadpleegd op 6 februari 2019, van <https://www.schoolenveiligheid.nl/po-vo/thema/pesten/>

Stichting School & Veiligheid. (2017). *Wet veiligheid op school*. Geraadpleegd op 6 februari 2019, van <https://www.schoolenveiligheid.nl/po-vo/kennisbank/wet-op-sociale-veiligheid/>

Thijs, A., Fisser, P. & Van der Hoeven, M. (2014). *21^e eeuwse vaardigheden in het curriculum van het funderend onderwijs*. Geraadpleegd op 13 februari 2019, van <https://slo.nl/zoeken/@4175/21e-eeuwse/>

Van Helvoirt, C. & Smeets, M. (2014). *Actieplan sociale veiligheid op school*. Geraadpleegd op 13 februari 2019, van https://www.poraad.nl/files/140930_actieplan_sociale_veiligheid_op_school.pdf

Van Overveld, K. (2017). *SEL. Sociaal-emotioneel leren als basis*. Huizen: Uitgeverij Pica.

Van Rooijen-Mutsaers, K., Udo, N., Wienke, D. & Daamen, W. (2015). *Wat werkt tegen pesten?* Geraadpleegd op 13 februari 2019, van https://www.leraar24.nl/app/uploads/Watwerkt_Pesten.pdf

Vermande, M., Van der Meulen, M. & Reijntjes, A. (2015). *Pesten op school. Achtergronden en interventies*. Amsterdam: Boom Lemma uitgevers.

Bijlagen

Pestbeleid en IPC

Bijlagen Praktijkgericht onderzoek Master Educational Needs

Anne Schmeink
3427072
13 juni 2019

Studiegroepbegeleider:
Wim van der Meulen

Werkplekbegeleider:
Angela van Dijk

Inhoudsopgave

Bijlage 1 – Signaallijst pesten	3
Bijlage 2 – Signaalkaart pesten	4
Bijlage 3 – Uitleg International Primary Curriculum (IPC).....	6
Bijlage 4 – Document deelvraag 1	8
Bijlage 5 – Resultaten vragenlijst ‘signaleren en herkennen van pestgedrag’	10
Bijlage 6 – Resultaten vragenlijst ‘aanpak van pestgedrag’	12
Bijlage 7 – Verschillende aanpakken van pesten op basisschool S.....	16

Bijlage 1 – Signaallijst pesten

Signalen voor het herkennen van een gepest kind (Stichting School en Veiligheid, z.d.; Prinsen, 2013):

- Het kind heeft een minderwaardigheidsgevoel.
- Voelt zich alleen.
- Het gaat minder goed op school.
- Is bang om naar school te gaan, wil niet naar school.
- Bang om nieuwe vrienden te maken.
- Slaapt slecht, bedplassen en nachtmerries.
- Voelt zich somber.
- Gaat op den duur geloven wat pesters over hem/haar zegt.
- Opvallende gedragsveranderingen.
- Opvallende daling van cijfers.
- Lichamelijke klachten zonder medische oorzaken.
- Trekt zich terug en kan extreme verlegenheid ontwikkelen.
- Mindere concentratie, wat weer zorgt voor een daling van cijfers.
- Hangt vaak aan volwassenen die hij/zij vertrouwt.
- Vertelt niets over school.
- Ligt vaak buiten de groep.
- Thuis driftbuien of stemmingswisselingen.
- Blauwe plekken en schaafwonden.
- Gebruikt in tekeningen vaak donkere kleuren of geweld.
- Heeft een kleinerende bijnaam en is het mikpunt van grappen.
- Wordt telkens als laatste gekozen of mag niet mee doen.
- Kind waar niemand naast wil zitten.
- Is vaak alleen tijdens de pauzes.
- Is vaak afwezig of ziek.

Signalen voor het herkennen van een kind dat pest:

- Ze worden soms buitengesloten.
- Zijn niet altijd populair.
- Vinden het moeilijk om vrienden te maken.

Signalen voor het herkennen van pestgedrag in de klas:

- Er hangt een ongezellige sfeer.
- Door de slechte sfeer halen sommige kinderen slechtere cijfers.
- Klasgenoten voelen zich schuldig omdat ze vinden dat ze iets tegen het pesten moeten doen, maar ze durven dit niet omdat ze bang zijn om zelf gepest te worden.

Bijlage 2 – Signaalkaart pesten

Signaalkaart pesten: de 6 pest-alerts!

1 Let op signaalgedragingen

2 Kijk naar rol-vastheid

3 Smartphone wordt vriend of vijand

4 Er is geen schuldgevoel of verzoening

5 Het is fysiek grensoverschrijdend

6 Herhaald plagen is pesten

Tip

1 Weg met vooroordelen

Alle leerlingen kunnen slachtoffer zijn van pesten, dus weg met vooroordelen dat alleen de kneusjes gepest worden. Ook de jongen die goed kan sporten of het meisje dat populair is, kan slachtoffer zijn van pesten. Het standaardprofiel van een slachtoffer of dader bestaat niet!

2 Neem signalen serieus

Als leerlingen aangeven dat ze gepest worden of wanneer ouders hiervan melding maken in school, neem deze signalen dan serieus. Ook al heb je het pesten niet kunnen waarnemen, het betekent niet dat er niet gepest wordt. Het is voor leerlingen vaak lastig om toe te geven dat ze gepest worden, dus elk signaal moet serieus genomen worden. Bovendien kan pesten zo subtiel zijn dat slechts weinig leerlingen het waarnemen, daardoor kan het lijken dat het niet voorkomt.

3 Doe onderzoekjes en testjes

Leerlingen weten vaak goed wie door wie gepest wordt in de klas. Je kunt kleine onderzoekjes en testjes doen om er achter te komen wat leerlingen weten. Natuurlijk kan het beeld dat leerlingen hebben vertekend zijn, maar het kan goede aanwijzingen bevatten.

Pestgedrag is vaak moeilijk te herkennen. Deze 6 'alerts' kunnen helpen om alert te zijn op pestgedrag. Het betekent overigens niet dat er niet gepest wordt als er op alle alerts negatief wordt geantwoord. Maar zelfs bij één positief antwoord is het tijd voor extra aandacht en misschien wel maatregelen.

Deze kaart is bedoeld om je te helpen om belangrijke signalen niet over het hoofd te zien.

Leerlingen die gepest worden, vertonen soms signaalgedrag. Dit kunnen onschuldige gedragingen zijn die aangeven dat er stress is: duwen, lica, vreemd praten, opzich druk met iets bezig zijn, dromen. Maar het kunnen ook ernstige signalen zijn zoals vaak ziek zijn, buikklachten of zelfbeschadiging. Vaak proberen leerlingen die gepest worden sociale groepen te vermijden waarin ze het risico lopen om gepest te worden. Deze vermijding noemen we vluchtgedrag. Voorbeelden zijn: alleen lunchen, langdurig toiletbezoek, in de gang blijven hangen of snel weg na schooltijd.

1 Let op signaalgedragingen

Bij pesten heeft iedereen zijn vaste rol, dit in tegenstelling tot plagen. Als iets een plagerijtje lijkt, kijk dan eens of het altijd dezelfde is die plaagt en altijd dezelfde die moet incasseren. Bij pesten zien we ook altijd meelopers en omstanders. De pester staat meestal niet alleen, de gepeste wel. Wees je ervan bewust dat pesten niet altijd uit grote gedragingen bestaat, soms is het een stemmetje imiteren of iemand nadoen, maar altijd in dezelfde rollen.

2 Kijk naar rol-vastheid

Afwijkend gedrag ten aanzien van de telefoon kan een signaal zijn. Als de leerling extreem zijn telefoon afschermd voor anderen of ontwijkend gedrag vertoont als het gaat over activiteiten op internet kan er sprake zijn van cyberbullying. Ook non-verbale signalen (stemmingswisseling) tijdens het gebruik van de telefoon kunnen een waarschuwing zijn.³¹

3 Smartphone wordt vriend of vijand

Leerlingen maken ruzie, dit hoort erbij, maar vaak hebben leerlingen na afloop een schuldgevoel of zoeken ze naar een manier om te verzoenen. Elkaar voor een aantal dagen ontwijken kan ook een manier van verzoening zijn. Bij pesten zien we dat de pester meestal niet wil verzoenen en ook niet begrijpt waarom. Schuldgevoel ontbreekt omdat het slachtoffer het in zijn ogen verdient. Zie je dat leerlingen conflicten hebben, maar geen toeladering zoeken dan is er misschien iets aan de hand.

4 Er is geen schuldgevoel of verzoening

Pesten is soms letterlijk fysiek grensoverschrijdend en als iemand te dicht in de buurt komt kan dat bedreigend zijn. Pesters gaan deze grens vaak subtiel over door het slachtoffer even te duwen in het langlopen terwijl ze boeken uitdelen, de weg te blokkeren, onder de tafel met de voeten tegen de stoel te duwen en soms door heel dicht op de ander te staan. Fysiek grensoverschrijdend kan ook op afstand door de ander aan te staren terwijl het slachtoffer alles doet om de blik te ontwijken.

5 Het is fysiek grensoverschrijdend

Vaak wordt negatief gedrag afgedaan als een plagerijtje. Als het een herhaling is dan gaat het duidelijk om pesten. Een plagerijtje is leuk als het eenmalig is. Herhaling kan ook voorkomen omdat niet één leerling een geintje uithaalt, maar meerdere leerlingen hetzelfde geintje uithalen met hetzelfde slachtoffer. Heb je een geintje vaker gehoord: stop het!

6 Herhaald plagen is pesten

Radboud Universiteit

Voor onze contactgegevens zie: www.pestkopapenkop.nl

Disclaimer: Deze kaart is slechts een hulpmiddel voor scholen en leerkrachten. De makers kunnen niet garanderen dat elke vorm van pesten hierdoor herkend of voorkomen wordt. De intentie is de professionaliteit van de leerkracht te ondersteunen en daarom kunnen de makers niet aansprakelijk gesteld worden voor de gevolgen van het gebruik van deze kaart.

Copyright Apemanagement® Eijden en Praktikon, Nijmegen.

Deze kaart mag zonder toestemming gekopieerd en verspreid worden mits met bronvermelding. De teksten en plaatjes mogen niet door anderen voor commerciële doeleinden gebruikt worden.

³¹ Ingrid van Cyberbullying ontleent aan www.cyberbullying.org.

Bijlage 3 – Uitleg International Primary Curriculum (IPC)

IPC is een curriculum voor het primair onderwijs waarin leren centraal staat door het geven van boeiende, actieve en zinvolle lessen (IPC, 2018). Het streven is om kinderen te laten leren, zo effectief en leuk mogelijk, op basis van hoge verwachtingen. Hierbij werken leerlingen aan het zelfvertrouwen en ontdekken eigen talenten. Ook leren ze begrip hebben voor elkaar. Leerlingen leren zich te verplaatsen in de beleveniswereld van klasgenoten en andere mensen, dichtbij en ver weg. Waarde(n)vol leren, leren over normen en waarden, is daarbij een belangrijk aspect.

IPC is een digitaal curriculum dat werkt met leerdoelen en thema's (units). De units sluiten aan op de emotionele en geestelijke ontwikkeling van leerlingen, en zijn zo opgebouwd dat de focus op het leerproces ligt. Een unit is een overkoepelend thema waarin alle zaak- en creatieve vakken aan bod komen.

Leerdoelen zijn georganiseerd in drie groepen (mileposts). Milepost 1 is voor zes- en zevenjarigen, milepost 2 is voor acht- en negenjarigen en milepost 3 is voor tien- tot twaalfjarige leerlingen. Voor leerlingen van 2,5 tot 6 jaar is er het Early Years Curriculum (IEYC) ontwikkeld.

De leerdoelen zijn verder te onderscheiden in vakinhoudelijke, persoonlijke en internationale doelen.

De vakinhoudelijke doelen hebben betrekking op kennis, vaardigheden en begrip, en zijn aanwezig voor geschiedenis, aardrijkskunde, natuur, techniek, ICT, kunstzinnige vorming, muziek, lichamelijke opvoeding en internationaal begrip.

De persoonlijke doelen hebben betrekking op individuele kwaliteiten en karakterkenmerken die van belang zijn voor het leren in de 21^e eeuw en zijn aanwezig voor onderzoek, veerkracht, ethiek, communicatie, zorgzaamheid, samenwerking, respect en aanpassingsvermogen.

De internationale doelen helpen om te werken aan een steeds verder ontwikkelend nationaal en internationaal perspectief.

IPC biedt volop aandacht aan de ontwikkeling van de 21^e-eeuwse vaardigheden. Dit zijn generieke vaardigheden met daaraan te koppelen kennis, inzicht en houdingen die nodig zijn om te kunnen functioneren in en bij te dragen aan de 21^e-eeuwse samenleving (Thijs, Fisser & Hoeven, 2014). De acht persoonlijke doelen hiervan vormen de basis voor het IPC-curriculum. Daarnaast spelen de vaardigheden 'creativiteit' en 'kritisch denken' een fundamentele rol in het leerproces.

Figuur 2. De 21^e-eeuwse vaardigheden (SLO, 2019).

Ook staan de principes van Ontwikkelingsgericht Onderwijs, OGO, centraal bij IPC (IPC, 2018). OGO legt de nadruk op de ontwikkeling van de persoonlijke identiteit van leerlingen (Kerpel, 2014). De doelstelling van OGO is het stimuleren van leerlingen om hun volledige persoonlijkheid te ontwikkelen (Kerpel, 2014). De vijf belangrijkste principes van OGO zijn (Kerpel, 2014):

1. Er wordt uit gegaan van de zone van naaste ontwikkeling.
2. Brede persoonsontwikkeling staat centraal.
3. Het kind is ontwikkelbaar.
4. Zingeving is belangrijk, het geleerde moet verinnerlijkt worden.
5. De leerkracht stemt zijn onderwijsaanbod af middels reflecteren en observeren.

OGO onderwijs werkt via thema's die worden uitgewerkt met activiteiten. Hierbij is de leerkracht zowel ontwerper als deelnemer. OGO verbindt een leerlinggerichte pedagogiek met een activerende didactiek, waarbij het tussen methodegerichtheid en leerlinggerichtheid in staat (Kerpel, 2014).

Bijlage 4 – Document deelvraag 1

SEL (Sociaal-Emotioneel Leren)	IPC	21 ^e eeuw vaardigheden	Empathie	Morele ontwikkeling	Sociale informatieverwerkings- theorie
Besef hebben van zichzelf - <i>Koppeling lichaam en gevoel (emoties herkennen en benoemen).</i> - <i>Kennis van je unieke 'ik'.</i> - <i>Zelfvertrouwen.</i>		Zelfregulering - <i>Zelfstandig handelen.</i> - <i>Eigen doelen/motieven/capaciteiten herkennen.</i>		Morele emoties - <i>Gevoelens die optreden wanneer een morele norm wordt overschreden of leed van een ander wordt waargenomen.</i>	
Zelfmanagement - <i>Relatie emotie, gedachten en gedrag.</i> - <i>Niet impulsief maar kalm.</i> - <i>Verantwoordelijk gedrag.</i>	Veerkracht Zorgzaamheid Aanpassingsvermogen				Stappen in het denkproces die gedrag in sociale situaties sturen.
Besef hebben van de ander - <i>Verplaatsen in de ander.</i> - <i>Herkennen van verschillen en overeenkomsten.</i> - <i>Sociaal begrijpend lezen (empathie).</i>	Communicatie	Sociale en culturele Vaardigheden - <i>Eigen gevoelens kunnen benoemen.</i> - <i>Inlevingsvermogen en belangstelling tonen.</i> - <i>(h)erkennen gedragscodes.</i> - <i>Constructief communiceren.</i> - <i>Respect.</i>	Cognitieve empathie - <i>Perspectief nemen (ToM vaardigheden)</i>	Empathie	
	Respect	Communiseren - <i>Boodschappen overbrengen en begrijpen.</i> - <i>Omgaan met communicatieve situaties en partners.</i>	Emotionele empathie - <i>Aanvoelen</i> - <i>Emoties delen/spiegelen</i>	Begrijpen van andermans emoties	
				Medeleven voelen	

Relaties kunnen hanteren - <i>Relaties met anderen aangaan.</i> - <i>Sociale druk weerstaan.</i> - <i>Problemen oplossen.</i>	Onderzoek	Creatief denken - <i>Oplossingen bedenken.</i> - <i>Ondernemende en onderzoekende houding</i>			
	Samenwerking	Probleem oplossen - <i>Beargumenteerde beslissingen nemen.</i> - <i>Oplossingsstrategieën genereren, analyseren en selecteren.</i>			
		Samenwerken - <i>Rollen bij jezelf en anderen herkennen.</i> - <i>Hulp en feedback vragen/geven/ontvangen.</i> - <i>Positieve en open houding t.a.v. andere ideeën.</i> - <i>Respect voor verschillen.</i> - <i>Onderhandelen en afspraken maken.</i> - <i>Effectief communiceren.</i>			
Keuzes maken - <i>Moreel redeneren en handelen.</i> - <i>Bijdragen aan een positieve en veilige leer- en leefomgeving (verantwoordelijk gedrag; burgerschap).</i>	Ethiek <i>Nadenken over goed handelen.</i>			Morele regels - <i>Onderscheid tussen goed en fout gedrag.</i>	

Bijlage 5 – Resultaten vragenlijst ‘signaleren en herkennen van pestgedrag’

Hieronder worden de overige resultaten uit de vragenlijst ‘signaleren en herkennen van pestgedrag’ weergegeven. De belangrijkste grafieken met resultaten staan weergegeven in het onderzoeksverslag.

2. Als ik pestgedrag wil herkennen luister ik naar wat de gepeste leerling vertelt.

[Meer details](#)

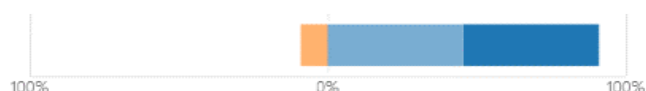
■ Dit doe ik niet ■ Dit doe ik soms. ■ Dit doe ik. ■ Dit doe ik altijd.

3. Als ik pestgedrag wil herkennen luister ik naar wat de ouders vertellen over de thuissituatie.

[Meer details](#)

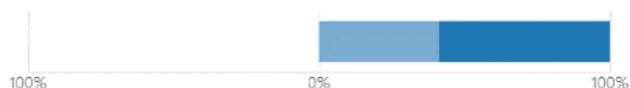
■ Dit doe ik niet ■ Dit doe ik soms. ■ Dit doe ik. ■ Dit doe ik altijd.

4. Als ik pestgedrag wil herkennen let ik op het gedrag van de pester en de gepeste.

[Meer details](#)

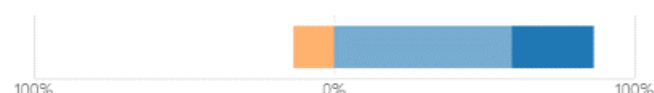
■ Dit doe ik niet ■ Dit doe ik soms. ■ Dit doe ik. ■ Dit doe ik altijd.

5. Als ik pestgedrag wil herkennen let ik erop of de leerling vaak alleen is tijdens de pauzes.

[Meer details](#)

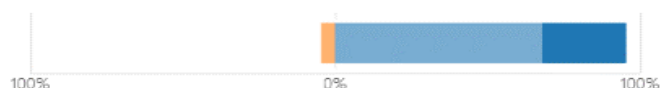
■ Dit doe ik niet ■ Dit doe ik soms. ■ Dit doe ik. ■ Dit doe ik altijd.

6. Als ik pestgedrag wil herkennen let ik erop of de leerling haantjesgedrag vertoont tijdens de pauzes.

[Meer details](#)

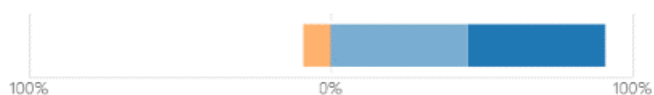
■ Dit doe ik niet ■ Dit doe ik soms. ■ Dit doe ik. ■ Dit doe ik altijd.

8. Als ik pestgedrag wil herkennen let ik erop of de leerling regelmatig niet mee mag doen als andere leerlingen samenwerken, samenspelen, etc.

[Meer details](#)

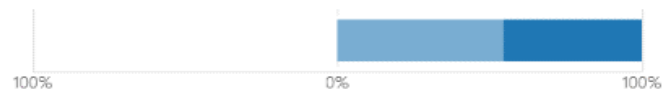
■ Dit doe ik niet ■ Dit doe ik soms. ■ Dit doe ik. ■ Dit doe ik altijd.

9. Als ik pestgedrag wil herkennen let ik erop of de leerling buiten de groep ligt.

[Meer details](#)

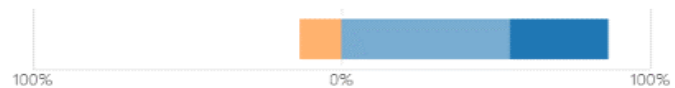
■ Dit doe ik niet ■ Dit doe ik soms. ■ Dit doe ik. ■ Dit doe ik altijd.

11. Als ik pestgedrag wil herkennen let ik erop of de leerling bang is om naar school te gaan.

[Meer details](#)

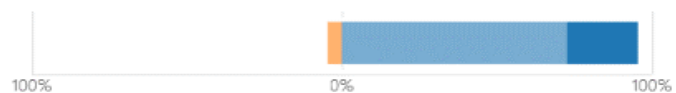
■ Dit doe ik niet ■ Dit doe ik soms. ■ Dit doe ik. ■ Dit doe ik altijd.

12. Als ik pestgedrag wil herkennen let ik erop of de leerling zich vaak somber voelt.

[Meer details](#)

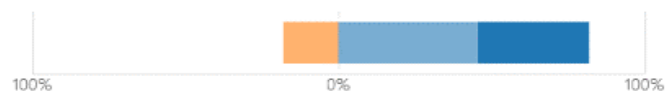
■ Dit doe ik niet ■ Dit doe ik soms. ■ Dit doe ik. ■ Dit doe ik altijd.

13. Als ik pestgedrag wil herkennen let ik erop of de leerling de nabijheid van de leerkracht zoekt.

[Meer details](#)

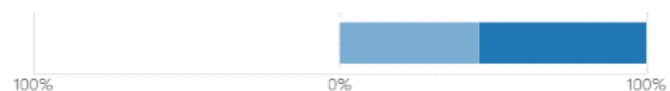
■ Dit doe ik niet ■ Dit doe ik soms. ■ Dit doe ik. ■ Dit doe ik altijd.

15. Als ik pestgedrag wil herkennen let ik erop of er een ongezellige sfeer hangt in de klas.

[Meer details](#)

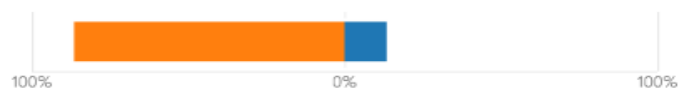
■ Dit doe ik niet ■ Dit doe ik soms. ■ Dit doe ik. ■ Dit doe ik altijd.

20. Ik heb behoefte aan een signaalkaart pesten om signalen van pesten beter te kunnen herkennen of pesten beter te kunnen signaleren.

[Meer details](#)

■ Ja, hier heb ik behoefte aan. ■ Nee, hier heb ik geen behoefte aan.

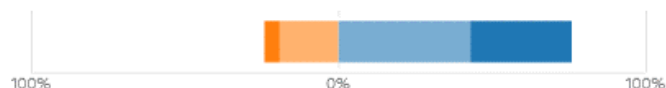
Bijlage 6 – Resultaten vragenlijst ‘aanpak van pestgedrag’

Hieronder worden de overige resultaten uit de vragenlijst ‘aanpak van pestgedrag’ weergegeven. De belangrijkste grafieken met resultaten staan weergegeven in het onderzoeksverslag.

1. Om op onze school preventief te werken tegen pestgedrag moet er gebruik worden gemaakt van een methode voor sociaal-emotionele ontwikkeling.

[Meer details](#)

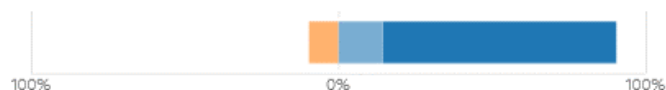
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

2. Om op onze school preventief te werken tegen pestgedrag moet er gebruik worden gemaakt van de Gouden Weken.

[Meer details](#)

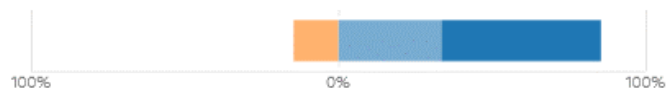
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

3. Om op onze school preventief te werken tegen pestgedrag moet er gebruik worden gemaakt van de expertise van collega's (wat collega's je aanreiken).

[Meer details](#)

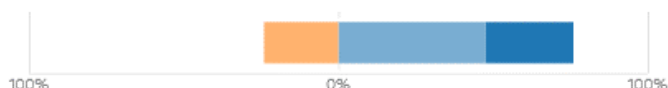
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

4. Om op onze school preventief te werken tegen pestgedrag moet er gebruik worden gemaakt van de sociokring.

[Meer details](#)

■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

6. Om op onze school preventief te werken tegen pestgedrag moet er gebruik worden gemaakt van verscheidene groepsvormende activiteiten gedurende het hele schooljaar.

[Meer details](#)

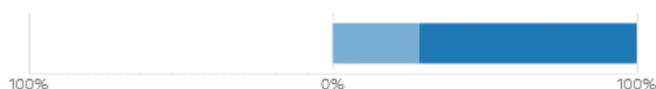
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

7. Om op onze school preventief te werken tegen pestgedrag moeten er in iedere klas aan het begin van het schooljaar klassenafspraken worden gemaakt.

[Meer details](#)

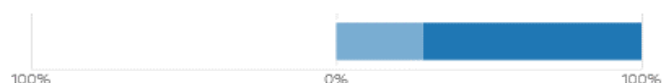
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

8. Om op onze school preventief te werken tegen pestgedrag moet elke leerkracht benoemen welk gedrag je van de leerlingen wilt zien.

[Meer details](#)

■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

9. Om op onze school preventief te werken tegen pestgedrag moet elke leerkracht het (buitenspel) gedrag bespreken.

[Meer details](#)

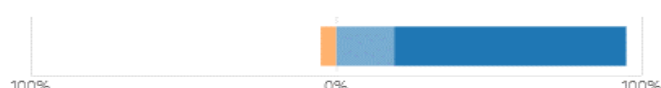
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

10. Om op onze school preventief te werken tegen pestgedrag moet elke leerkracht de klassen- en schoolafspraken zelf ook naleven (voorbeeldgedrag).

[Meer details](#)

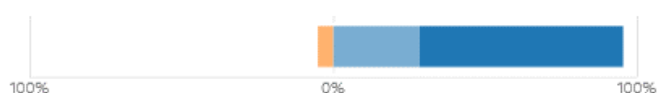
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

11. Om op onze school preventief te werken tegen pestgedrag moeten de ouders geïnformeerd worden over hoe wij op onze school omgaan met conflicten/pestgedrag.

[Meer details](#)

■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

12. Om op onze school curatief te werken aan pestgedrag is het belangrijk dat de leerkrachten in gesprek gaan met de gepeste leerling en de pester.

[Meer details](#)

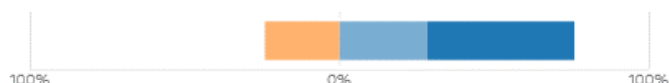
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

13. Om op onze school curatief te werken aan pestgedrag is het belangrijk dat de leerkrachten in Parnassys de situatie en voortgang noteren.

[Meer details](#)

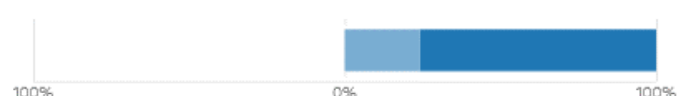
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

14. Om op onze school curatief te werken aan pestgedrag is het belangrijk dat de leerkrachten mogelijke oplossingen bespreken met de gepeste leerling en de pester.

[Meer details](#)

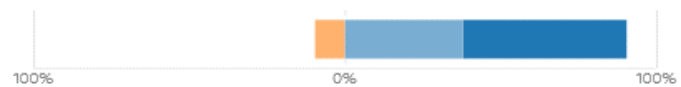
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

15. Om op onze school curatief te werken aan pestgedrag is het belangrijk dat de leerkrachten de ouders van de gepeste leerling en de pester informeren middels een oudergesprek.

[Meer details](#)

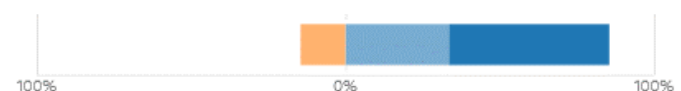
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

16. Om op onze school curatief te werken aan pestgedrag is het belangrijk dat de leerkrachten de directie en het team informeren als pesten in de klas voorkomt.

[Meer details](#)

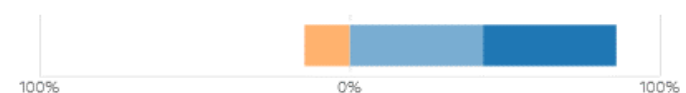
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

18. Om op onze school curatief te werken aan pestgedrag is het belangrijk dat de leerkrachten wekelijks een kort gesprek houden met de gepeste leerling en de pester over de voortgang.

[Meer details](#)

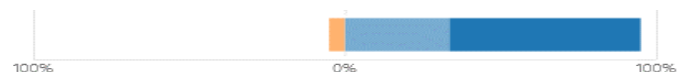
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

19. Om op onze school curatief te werken aan pestgedrag is het belangrijk dat de leerkrachten hun lesprogramma aanpassen en aandacht hebben voor activiteiten met de hele groep i.v.m. de groepsvorming en om het pestgedrag aan te pakken.

[Meer details](#)

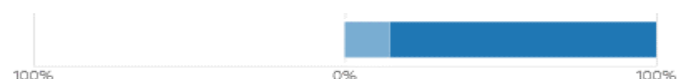
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

20. Om op onze school curatief te werken aan pestgedrag is het belangrijk dat de leerkrachten de veiligheid van de gepeste leerling voorop stellen.

[Meer details](#)

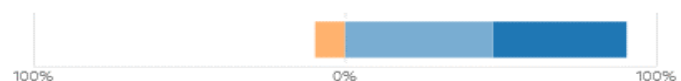
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

21. Om op onze school curatief te werken aan pestgedrag is het belangrijk dat de leerkrachten de situatie na een periode van ... weken evalueren middels een vervolgesprek met de leerling en een bericht naar ouders.

[Meer details](#)

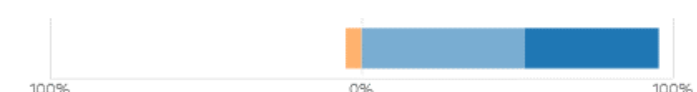
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

22. Ik heb de behoefte dat er in het team duidelijke afspraken worden gemaakt over de omgangsregels tussen de leerlingen.

[Meer details](#)

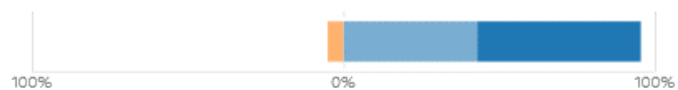
■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

24. Ik heb de behoefte dat de gemaakte afspraken zichtbaar worden gemaakt voor de leerlingen binnen en buiten de school.

[Meer details](#)

■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

25. Ik heb de behoefte dat de gemaakte afspraken gecommuniceerd worden met Korein en ook door hen worden nageleefd.

[Meer details](#)

■ Dit vind ik niet. ■ Dit vind ik soms. ■ Dit vind ik wel. ■ Dit vind ik zeker.

Bijlage 7 – Verschillende aanpakken van pesten op basisschool S.

Hieronder vindt u het schema dat gemaakt is voor eerder onderzoek van mijzelf (Schmeink, 2018) naar aanleiding van de aanpak gehanteerd door leerkrachten van basisschool X. en welke is voorgelegd aan de respondenten van focusgroep 3.

Stap	Aantal collega's die deze stap nemen
In gesprek gaan met het kind	15 personen
In gesprek gaan met de pester	11 personen
Bovenstaande twee stappen worden gecombineerd en apart benoemd.	
Afspraken maken	4 personen
Ouders benaderen	14 personen
Terugkoppelen/evalueren	9 personen
Activiteiten in de groep Sociokring/leefstijl/kind van de week/gesprek subgroep/gesprek klassikaal	9 personen
Buitenspeelgedrag bespreken	1 persoon
Vinger aan de pols houden	1 persoon
IB-er betrekken	2 personen
Om tafel met alle betrokkenen	2 personen
In Parnassys zetten	2 personen
Driehoeksgesprek (GDO principe)	3 personen
Plan van aanpak maken	3 personen
Probleem vaststellen	3 personen
Benoemen welk gedrag je wilt zien	1 persoon
Consequenties stellen (indien nodig)	1 persoon
(Wij) gevoel benoemen	2 personen
Confronteren	1 persoon
Vieren als het goed gaat	1 persoon
Veiligheid van de gepeste veilig stellen	1 persoon
Samen oplossingen bedenken	1 persoon
Vervolggesprek	1 persoon
Team op de hoogte brengen	2 personen
Wereld de klas inhalen	1 persoon
Directie op de hoogte brengen	1 persoon
Lesprogramma aanpassen	1 persoon
Bespreken met lkr. of het probleem bekend is (directie)	1 persoon